

UURIMUSE

**klubi ja
kaasaeg**

MATERJALE

ARI

A-32230

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUM
EESTI NSV RAHVALOOMINGU MAJA
KLUBITÖÖ METOODIKA TEADUSLIK KABINET

KIRSI, ASTRIS JA KALLAS

UURIMUSE
klubi ja
kaasdeeg
MATERJALE

METOODILINE MATERJAL

TALLINN 1969

1) V.I. Jõent. Tallinn, 1969, lk. 172.

ESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUM
ESTI NSV RAHVAVOLITSEKONNAGA
KIRJUTUS METOODIKA TEADUSLIK KABINET

NRIMINSE
klubi ja
kaasööd

MATERIALE

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

85566 ARHIIVKOGU

TALLINN 1900

K.Vimmsaare

KLUBI, ATEISM JA KAASAEG

"Meie peame religiooni vastu võitlema. See on k o g u materialismi ja järelkult ka marksismi aabitsatõde. Kuid marksism ei ole materialism, mis on jäänud aabitsa juurde peatuma. Marksism läheb kaugemale. Ta ütleb: peab o s k a m a religiooniga võidelda..."

V.I.Lenin 1)

Selleks, et osata religiooniga võidelda, peab seda tundma. Marksismi-leninismi põhitõdedele lisaks on vaja teada, kuidas suhtub tänapäeva inimene religiooni, missugune on nüüdisaegne usklik, miks ja mida ta usub, kuidas religioon kohaneb kaasajaga, missugused on religioonist jagusaamise objektiivsed ja subjektiivsed tingimused.

Tõhusaks abiks usuvastase selgitustöö suunamisel ja korraldamisel on nende probleemide teaduslik uurimine, eriti konkreetsed sotsiaalsed uurimused.

Ka uurimuses "Klubi ja kaasaeg" esitati küsitlervatele muude hulgas kaks küsimust, mis otseselt käsitlesid religiooni ja ateismi:

- 1) kas küsitletud huvitavad ateistlikud loengud klubis?
- 2) kas küsitletu arvates religioon on kahjulik, kasulik

1) V.I.Lenin. Teosed, 15.kd.,lk.372.

või pole ta ei see ega teine?

Kaks vastuste gruppi ja nende seosed on liiga vähe, et anda täielikku pilti inimese mõtete ja tunnete keerukat sisemaailma puudutavast probleemist. Seepärast käesolevas kirjutuses on kasutatud ka TPI filosoofia kateedri sotsioloogiliste uurimuste materjale.

Püüdsime leida vastust peamiselt kolmele küsimusele:

1. Milline on vajadus ateistlike klubiõhtute järele?
2. Milline on selle töö tegelik olukord ja kitsaskohad?
3. Mida saaks klubi teha usuvastase selgitustöö tõhustamiseks?

1. Ateistliku selgitustöö vajadus klubis

Taust- Mõnikord võib elanikkonna ja ka klubitöösüsteemist. tajate seas kuulda arvamust, et meil Eesti NSV-s on usklike vähe ning seetõttu nagu poleks tänapäeval enam vajadustki ateistliku selgitustöö järele. Kas põhineb niisugune arvamus asjatundmisel? Ilmselt mitte.

Selleks, et teatavat nähtust õigesti mõista ja hinnata, on tarvis seda eelkõige tunda. Kahjuks piirdub aga paljude inimeste silmaring ateismi ja religiooni kohta pealiskaudsete, igapäevaste teadmistega ega põhine vähegi ulatuslikumal ega sügavamal teaduslikul informatsioonil. Eriti kehtib see ateismi kohta, mida peetakse pahasti primitiivseks jumalasalgamiseks á la Arvo Valtoni "Üks tund võitleva ateistiga".²⁾ Niisugust jumalasalgamist pole tänapäeval tõepoolest vaja.

Maailmas pole isoleeritud nähtusi, kõik sõltub kohast, ajast, tingimustest. Vihm on hea põua ajal, ent teeb kahju liigniiskuse all kannatavatele põldudele. See, mis oli hea möödunud sajandil, ei pruugi tänapäeval pea-

²⁾ A.Valton.Kaheksa jaapanlannat."Loomingu" Raamatukogu, 1968, nr.1.

le muuseumi enam kuhugi kõlvata. Ka ateismi ja religiooni tuleb käsitleda konkreetset-ajalooliselt, selles tingimuste süsteemis, milles nad reaalselt eksisteerivad. See pole sugugi lihtne. Füüsikas mõõdetakse nähtusi (aega, liikumist, pikkust, massi jne.) paigalseisvana vaadeldavas koordinaatide süsteemis - taustsüsteemis, mis võimaldab nähtusi omavahel ühesugustes tingimustes objektiivselt võrrelda. Ent ühiskonnas puudub paigalseisev taustsüsteem. Ühiskond ise muutub, meie ajastul pealegi väga kiiresti. Seetõttu on ka hinnangud religiooni ja ateismi suhtes sageli lahkuminevad, eri aegade ja erinevate inimeste arvamused raskesti võrreldavad. Vaja on, et nad põhineks ühesugusele, teaduslikule maailmavaatele.

Selleks "taustsüsteemiks", mis võimaldab religiooni ja ateismi õigesti mõista ja hinnata, on **m a r k s i s t - l i k , m a t e r i a l i s t l i k ü h i s k o n n a k ä s i t u s**, mis ühendab endas teadusliku maailmavaate, konkreetse-ajaloolise lähenemise ja objektiivse, asjatundliku faktide analüüsi.

Milline on siis tegelik olukord religiooni ja ateismi alal Nõukogude Eestis?

Usklikkus tänapäeva Eestis. Kodanliku Eestiga võrreldes on nüüd usklikke tõepoolest vähe, niivõrd suured on olnud sotsiaalsed muutused ja nende kajastumine elanikkonna teadvuses. Kodanlikus Eestis oli religioon üleüldiseks ideoloogiaks, mida toetas riik. 1922. ja 1934. aasta rahvaloenduse andmetel oli vastavalt 99,7 ja 99,3 protsenti elanikest vähemalt formaalselt seotud kirikuga. ³⁾

3) "Eesti Statistika", 1924, nr. 24, lk. 12-13; 1935, nr. 160, lk. 126. (Arvesse ei ole võetud neid inimesi, kelle usulist kuuluvust rahvaloendusel kindlaks ei tehtud. 1922.a. oli neid 3677, 1934. aastal 8292).

Nõukogude Eestis on likvideeritud eraomandus ja ekspluateerimine - religiooni peamised sotsiaalsed juured. Rõhuv enamik vabariigi elanikkonnast on lõplikult lõonud lahti religioonist ja kirikust.

Usklikkuse langust Eesti NSV-s kajastab mingil määral usukommete täitmine, mida näitab tabel 1 (protsentides):

Tabel 1.

	Ristiti kõigist sündinuist	Laulatati abiellunuist	Maeti kirikult surnuist
1. Kodanlikus			
Eestis ⁴⁾ 1922.a.	94-95	95-96	98-99
1933.a.	77	78	94
2. Nõukogude			
Eestis ⁵⁾ 1957.a.	55,8	29,8	64,5
1968.a.	12,5	2,6	46,0
1969.a.	11,8	2,5	45,7

Võrreldes kodanliku Eesti algaastatega (1922) on nüüd ristimisi üle 8, laulatusi 38 ja kiriklikke matuseid 2 korda vähem. Eriti kiire on usu langus olnud viimasel aastakümnel. Võrreldes 11-aastaseid ajavahemikke - 1922-33 ja 1957-68 - ilmneb, et kuigi usklikkuse mõningane vähenemine toimus juba kodanlikus Eestis, ei olnud see tempolt ligilähedanegi usu langusele Nõukogude Eestis. Ristimiste ja laulatuste arv vähenes vaadeldaval ajavahemikul kodanlikus Eestis umbes 18 protsenti, Nõukogude Eestis vastavalt 78 ja 91

⁴⁾ "Eesti 1920-1930. Arvuline ülevaade". Tallinn, 1931, lk. 402; "Eesti Statistika", 1935, nr. 160, lk. 14. (1922.a. andmed on ligikaudsed, kuivõrd kodanlikus statistikas avaldatud arvudele on juurde pandud ca 2% lahkusuliste, katoliiklaste ja judaistide arvel, keda tolleaegne ametlik statistika ei näidanud. K.V.)

⁵⁾ O. Jahhot. Statistika sotsioloogilises uurimises. "Eesti Raamat", Tallinn, 1967, lk. 14; TPI filosoofia kateedri jooksev arhiiv. Fond 1: Konkreetseid sotsiaalsed uurimused, nim. 1: "Looduslik ateism, s.-ü. 33.1.156 (edaspidi: TPI KSU).

protsenti, kiriklikud matused vastavalt 4,5 ja 29 protsenti.

Ent usu langus ei ole sotsialistlikus ühiskonnas olnud ainult kvantitatiivne, vaid ka kvalitatiivne protsess. Kuni sotsiaalsed tingimused ise sünnitasid usku, oli religioon elu seaduspärane peegeldus, enam või vähem terviklik ideoloogia. Nüüd aga on jäänud vaid usulised igandid elanikkonna mõningase osa teadvusse. Seejuures ei ole kirikust eemaldumise põhjuseks sotsialistlikus ühiskonnas lihtsalt usuline loidus, nagu seda tuli ette kodanlikus Eestis, vaid see on enamasti seotud ateistlike vaadete kujunemisega. Suur osa neist, kes esialgu ükskõiksuse tõttu kirikust eemale jäid, on muutunud elu ja kasvatustöö mõjul ateistideks.

Kirikust on peaaegu täielikult eemaldunud noorsugu. Tabelist nr.1 on näha, et eriti on vähenenud just need usukombed, mida täitsid noored inimesed. Aastakümne (1957-1968) jooksul on ristimised vähenenud ligi 4,5, laulatused 11,5 ja leeriskäimine 22,5 korda. Ka keskealisi käib jumalateenistustel vähe. Kirikulisteks on nüüd enamasti vanemaalised inimesed ja kõige arvukamaks usukombeks on jäänud kiriklik matus.

Nii oli ühel novembrikuu nädalal Tallinna kirikutes ja palvemajades (andmed on protsentides kirikuskäijate üldarvust):⁶⁾

Tabel 2.

	Vanu (ka kesk- ealisi)inimesi	Noori (16-30 a.)	Lapsi (kuni 15 a.)
1967.a.	92,6	5,7	1,7
1968.a.	92,6	5,9	1,5
1969.a.	93,0	4,9	2,1
Kokku keskmiselt	92,7	5,5	1,8

Teaduslik ateism, s.-ü.33, l. 156 (edaspidi: TPI KSU).

6) TPI KSU, f.1, nim.1, s.-ü.33.

Sajandeid valitsenud kiriku võimu otsustav murdmine ja peaaegu kogu elanikkonna vabanemine religioosetest eelarvamustest on sotsialistliku ühiskonna suursaavutus, millele eelnenud ühiskonnakordadel midagi taolist kõrvale seada ei ole. See on põhifakt, mida tuleb arvestada ka ateistlikus selgitustöös.

Erinevad Religioonist jagusaamise kiire protsess on reageeringud. kutsunud esile ka mõningaid ebasoovitavaid kaasnähtusi. Kuivõrd usu mõju on kiiresti langenud ja lausa usklike vähe, siis on osa elanikkonnast muutunud ateismi suhtes ükskõikseks ja arvab, et ateistlik selgitustöö pole tänapäeval enam aktuaalne. Uurimuses "Klubi ja kaasaeg" küsitletud 1661 inimesest väitsid peaaegu pooled (48,1 protsenti), et neid ei huvita loengud usust ja ateismist.⁷⁾

3141 keskaridusega noorest, keda TPI filosoofia kaateeder aastail 1965-1969 on küsitlenud, arvas 33,0 protsenti, et usuvastast selgitustööd elanikkonna hulgas ei ole vaja teha. Seejuures on niisuguste arvamuste protsents viimastel aastatel teatud kõikumistega isegi kasvanud, nagu näitab tabel 3.

Tabel 3.

Küsimusele "Kas Teie arvates usuvastane selgitustöö elanikkonna hulgas on vajalik?" vastasid TPI-sse astunud noored järgmiselt (protsentides küsitletute üldarvust)⁸⁾:

7) ENSV Kultuuriministeeriumi jooksev arhiiv. Uurimus "Klubi ja kaasaeg". (Kuivõrd kirjutis põhineb peamiselt selle uurimuse materjalil, siis edaspidi allviidetes seda enam ei korrata, vaid allviite puudumine tähendab, et tegemist on uurimusega "Klubi ja kaasaeg".)

8) TPI KSU, f.1, nim.1, s.-ü.3,18,23-25,34-36 ja 44-46.

Aastad	Küsitl- tute arv	Jaatavad vas- tused - on vaja	Eitavad - ei ole vaja	Ei vasta, ei tea
1965	561	76,3	21,0	2,7
1966	612	64,2	35,8	-
1967	655	70,1	29,9	-
1968	653	57,3	42,3	0,4
1969	660	65,5	34,4	0,1
Kokku	3141	66,4	33,0	0,6

Samal ajal on religioossed organisatsioonid aktiivseerunud. Usklikke ei ole palju ja nende arv väheneb pidevalt, aga kirik püüab olemasolevaid usklikke aktiivsemateks muuta, peab neile rohkem jumalateenistusi, moderniseerub. Agaralt korjatakse usklikelt annetusi, mida mõnel pool ebaõigesti isegi kirikumaksuks nimetatakse. Protestantlikesse usunditesse, - neid on aga Eesti NSV-s tegutsevatest kogudustest kolmveerand - tõi suurt elevust reformatsiooni 450. aastapäeva ettevalmistamine ja pühitsemine 1967.aasta lõpul. Suure pidulikkusega pandi 1968. aastal ametisse luteri kiriku uus peapiiskop, ordineeriti esimesed kaks naispastorit. Kirikute aktiivse organiseerimistegevuse tulemusel jutluste arv ja nende küllastavus neil aastail ajuti isegi suurenes (vt. tabel 4) ja alles 1969.aastal hakkas osaliselt vähenema.⁹⁾

Tabel 4.

Aastad	Jutluste ja palvetundide arv protsentides(1966.a.=100 %)	Kirikuküllastajaid Tallinnas ühel ju- Kogu vaba- Tallinnas ühel ju- riigis husl.valit.nädalal	Kirikuküllastajaid Tallinnas ühel ju- huslikult valitud nädalal(1966.a.=100%)
1966	100	100	100
1967	102,7	102,8	105,5
1968	103,4	101,4	109,8
1969	106,0	95,4	99,7

⁹⁾ TPI KSU, f.1,nim.1,s.-ü.33.

Vaatamata usu langusele ei tohi kiriku mõjujõudu ja aktiivsust alahinnata.

Religiooni kahjulikkus. Ükskõiksus religiooni ja ateismi suhtes tuleneb pooltel juhtudel ebaõigest arvamusest, nagu ei teeks religioon tänapäeval meie maal enam mingit olulist kahju.

Uurimuse "Klubi ja kaasaeg" küsimusele religiooni kahjulikkuse kohta vastati alljärgnevalt (protsentides):

Tabel 5.

	Kogu küsitlus (1661 inimest)	Küsitletud klubiõhtutel (884 inimest)	Küsitletud kodudes (774 inimest)
Religioon on kahjulik	43,9	50,5	36,4
Religioon ei too kasu ega kahju	51,1	44,9	58,0
Religioon on kasulik	3,9	2,8	5,0
Ei vastanud	1,2	1,8	0,5

Üle poole üldse küsitletuist arvas, et religioon ei ole kasulik ega kahjulik. Klubiõhtutel, kus käib noorem ja aktiivsem publik, oli nende protsent küsitletute hulgas veidi madalam (44,9), ent kodus küsitletud täiskasvanute seas tunduvalt kõrgem (58,0).

Kahju, mida religioon teeb meie ühiskonnas, pole mitte alati silmanähtav ega käega katsutav. Usklikud armastavad-ki rääkida, et nende usk ei tee kellelegi kurja. Usu mõjul toime pandud kuriteod on tõepoolest erakordsed. Vägivaldset usu pealesundimist lastele - mis on kuritegu lapse suhtes, - tuleb ette ainult fanaatikute perekondades ja sedagi pole palju. Eraomandust, ekspluateerimist, sotsiaalset ebavõrdsust, mida kirik klassiühiskonnas sisult õigustab, meil ei ole. Meil pole ka reaktsioonilisi, ekspluataatorlikke klas-

se, kes religiooni omakasupüüdliselt oma klassihuvides kasutaksid. Sellest siis küllalt sageli esinev arvamus, et religioon ei teegi kahju. Mõnikord kinnitab niisugust vaadet veel harjumuseks saanud austav suhtumine ususse.

K.Marxi tabav ütlus, et religioon on opium rahvale,¹⁰⁾ on õige mistahes usundi kohta ka meie ühiskonnas. Religioon ei lase usklikul elu õigesti näha ega mõista, moonutab tema mõtte- ja tundemaailma, piirab silmaringi ja teeb inimese vaimselt vaesemaks.

Religioon on teadusevastane, takistab oma mõju alla sattunud teadusliku maailmavaate kujunemist.

Religioon pidurdab inimese võimete täit avaldumist, ahendab tema aktiivsust või suunab seda valesti, muutes inimese ükskõikseks ühiskonnaelu probleemide ja tõeliste eluväärtuste suhtes.

Moskva Riikliku Ülikooli sotsioloogiline uurimus näitas, et usklike huvidering on kitsam ja ühiskondlik aktiivsus tunduvalt madalam mitteusklike omast. See keh-
tib ka siis, kui võrrelda omavahel ühesuguse vanuse, sotsiaalse seisundi, haridustaseme ja perekonnaseisuga inimeste grupe.

Tabel 6.

Ühiskondlikust tegevusest väljapool oma otseseid töökohustusi võttis osa (protsentides).¹¹⁾

Mitteusklikest Kõhklejaist Usklikest

a) ühiskondlik-poliitilisest elust linnas	60	41,6	10
maal	66	29	8
b) kultuurialasest tegevusest linnas	11,4	1,6	1,6
maal	19	2,7	0,3
c) luges populaarteaduslikku kirjandust	60	20	3

¹⁰⁾ K.Marx ja F.Engels. Religioonist. Tallinn, 1963, lk. 31.

¹¹⁾ "Вестник Московского Университета", 1968, № 4, стр. 61-68.

Tänapäeval religioon lausa ei keela ühiskondlikku tegevust ja ilmaliku kirjanduse lugemist, ent just usu mõjul puudub usklike tavaliselt selle vastu huvi.

Põhiliselt teeb religioon meie ühiskonnas ideoloogilist kahju. Ebaõige maailmavaade, huvide piiratus ja ühekülgsus teevad kahju eelkõige usklikele endale ja selle kaudu ka ühiskonnale. See on reaalne kahju kommunistlikele ülesehitustööle. Usklike aga polegi nii tähtsusetult vähe: juba mõnedki protsendid rahvastikust moodustavad kümnetesse tuhandetesse ulatuva arvu.

Asi pole ainult usklikes. Selgitustöö usklike hulgas on vaid üks ateistliku kasvatustöö lõik ja sealjuures mitte peamine. Usklike ümberkasvatamine pole ka klubiliste asutuste ateistlikus selgitustöös peamine. Klubis ju usklike peaaegu ei käigi. Pöörame veel kord lahti tabeli nr.5. Ainult 2,8 protsenti klubis küsitletutest pidas religiooni kasulikuks. Seevastu 95,4 protsenti klubikülastajatest vastas, et religioon on kahjulik, või oli selle suhtes ükskõikne, seega igal juhul mitteusklik. Kas ateistlik selgitustöö niisuguste inimeste hulgas on üldse vajalik? Jumalat nad ju ei usu.

Sada aastat tagasi, veel viiekümne aasta eest, kui religioon oli valitsev ja üldtunnustatud, oli ükskõiksus, "leigus" usu suhtes edumeelne nähtus. Kui keegi väitis avalikult, et ta jumalat ei usu, siis oli see tollal üsnagi erakordne. Teatavasti astus Eestis 3 esimest inimest ametlikult kirikust välja alles 1920. aastal.¹²⁾

Tänapäeval, kus inimeste teadvus on tohutult muutunud, usulisest ükskõiksusest ega lihtsast väitestki, et jumalat pole, enam ei piisa. Nüüd on tarvis, et kõikidel inimestel kujuneks välja terviklik teaduslik maailmavaade ja

¹²⁾ "Meie Kirik", 1921, nr.21, lk.164.

kommunistlik ellusuhtumine. "Partei püstitab ülesande kasvatada kogu elanikkonda teadusliku kommunismi vaimus," on kirjutatud NLKP programmis, "taotledes, et töötajad sügavalt mõistaksid maailma arenemise käiku ja perspektiive, õigesti orienteeruksid meie maal ja rahvusvahelisel areenil toimuvates sündmustes ning teadlikult ehitaksid elu kommunistlikult".¹³⁾

See on ühtlasi peatingimus religiooni "taastootmise" piiramiseks järeltulevates põlvkondades, mis on praegu ateistliku kasvatustöö vahetu praktiline eesmärk. Ka klubi kasvatuslik funktsioon seisneb eelkõige teadmiste, sealhulgas ateistlike teadmiste levitamises ja elanikkonna silmaringi laiendamises.

Ateismialaseid teadmisi on tänapäeval tarvis kõigile inimestele, ehkki erineval määral, diferentseeritult, ja nimelt sellepärast, et ateistlikud veendumused on osa teaduslikust maailmavaatest. Tänapäeval puutuvad veel kõik inimesed mingil määral kokku religiooni ja usklikega, samuti kirikute ja palvemajade tegevusega. Ateistlikke teadmisi on vaja nii silmaringi pärast (et religiooni olemust ja kahjulikkust õigesti mõista), selgitustööks (et vajaduse korral asjatundlik sõna sekka öelda), profülaktikaks (eriti noortele) ja õige avaliku arvamuse kujunemiseks. Pealegi pole kaugeltki kõik, kes jumalat ei usu, ateistid.

Seoses sellega lubatagu juhtida tähelepanu ühele eksitavale ebatäpsusele. Nimelt jagatakse pahatihti inimesed lihtsalt usklikeks ja ateistideks. Viimasteks loetakse kõiki mitteusklikke, s.o. inimesi, kes jumalat ei usu. Nii lülitatakse ateistide hulka ka ebausklikud, samuti usu ja ateismi suhtes ükskõiksed, indiferentsed inimesed.

Lähtudes tabelist nr. 5, milles olid toodud vastused

¹³⁾ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn, 1961, lk.108-109.

küsimusele, kas religioon on kahjulik või kasulik, võib üldjoontes selles uurimuses ateistideks lugeda neid, kes vastasid, et religioon on kahjulik. Vaevalt aga võib ateistiks pidada inimest, kes küll jumalat ei usu, kuid religiooni kahjulikuks ei pea (vastused, et religioon ei too kasu ega kahju). Niisugused inimesed on harilikult niihästi usu kui ka ateismi suhtes ükskõiksed, indiferentsed. Ja ega nad isegi ennast ateistideks pea. Järelikult pole kõik mitteusklikud ateistid ja üldse pole õige jagada inimesi ainult usklikeks ja ateistideks. Rohkearvuliste ateistide ja käputäie usklike kõrval on veel kaunis arvukas rühmitus ülalmainitud indiferentseid inimesi.

Tõele lähemal oleks seega jaotus:

- 1) ateistid, kes on meie maal ülekaalus;
- 2) usu ja ateismi suhtes ükskõiksed, indiferentsed inimesed, keda on kaunis palju;
- 3) usklikud, keda ei ole kuigi palju.

Indiferentsus usu ja ateismi suhtes näitab sageli, et inimesed ei tunne küllaldaselt religiooni kahjulikkust ja ateismi. Sellele vaatamata on nende arvamused usu ja ateismi suhtes väga enesekindlad, kuid kahjuks ka väga pealiskaudsed, vahel täiesti vääradki. Nii suhtub osa indiferentseid inimesi religiooni isegi soosivalt, ateismi aga ei poolda. Religiooni ja ateismi suhtes indiferentsetele inimestele on ateistlikud teadmised hädavajalikud.

Ateistlikus kasvatustöös ongi klubilistel asutustel tarvis orienteeruda peamiselt usu suhtes indiferentsetele inimestele, sest 1) neid on palju, 2) neist oleneb suurel määral avalik arvamus ateismi ja religiooni kohta ning 3) teatud osa neist pöördub vanemas eas kiriku või palvemaja poole.

Indiferentsus - Asjaolu, et paljud inimesed on usu suhtes lihtsalt ükskõiksed, oli kogemuslikest andmetest teada juba ammu. Ükskõiksus, indiferentsus usu küsimustes oli kodanlikus ühiskonnas üks kirikust eemaldumise viise ja meiegi võime seda vaadata kui vaheastet, üleminekuvormi religiooni ja ateismi vahel.

Vijmastel aastatel on hakatud sellele nähtusele pöörama tähelepanu ka teaduslikus kirjanduses.¹⁴⁾ 1968.aastal uuriti Sverdlovski oblastis 960 inimese suhtumist religiooni ja tuvastati, et nende hulgas oli 29,3 protsenti ateiste, 49,4 protsenti ükskõikseid, 3,0 protsenti kõhklejaid ja 18,3 protsenti usklikke.¹⁵⁾ 1968.aastal Pensas läbi viidud uurimust käsitleb A. Lebedev oma väitekirjas "Sotsialistliku linna elanike sekularisatsioon", milles tuleb samuti järeldusele, et indiferentsed inimesed moodustavad elanikkonnast küllaltki olulise osa.¹⁶⁾

Need uurimused ei ole tehtud ühise programmi järgi ega ühesuguse meetodikaga, mistõttu nende alusel pole võimalik võrrelda ateismi, indiferentsuse ja usklikkuse osatähtsust erinevates paikades. Küll aga võib öelda, et ükskõiksus, indiferentsus religiooni ja ateismi suhtes pole kohalik nähtus, vaid puudutab kogu meie sotsialistlikku ühiskonda. Uurimus "Klubi ja kaasaeg" aitas seda nähtust lahti mõtestada, mõista selle põhjusi, struktuuri, levikut ja teid,

14) Meie vabariigis selles küsimuses läbi viidud uurimusi on valgustatud ajakirjas "Besti Kommunist", 1969, nr. 9, lk. 59 jj., samuti K. Vimmsaare raamatus "Luterlus enne ja nüüd". Tallinn 1969, lk. 67-83 ja 185-191.

15) Социальные различия и их преодоление. Социологические исследования. вып. 3. Свердловск, 1969, стр. 130.

16) А. А. Лебелев. Секюляризация населения социалистического города (авторреферат). Москва, 1970.

kuidas ükskõiksusest kujuneb teaduslik-ateistlik maailmavaade.

Indiferentsus väheneb nagu usklikkuskki inimeste haridustaseme tõusuga ja suureneb koos vanusega, mida näitavad alljärgnevad tabelid (protsentides küsitletute arvust);¹⁷⁾

Tabel 7.

Haridus	Usku pidas kahjulikuks	Usku ei pidanud kasulikuks ega kahjulikuks	Usku pidas kasulikuks	Ei vastanud	Küsitletute arv
Kuni 4 klassi	16,5	69,8	12,9	0,7	139
5-8 klassi	34,9	59,3	4,1	1,7	604
Kutsekool	49,2	49,2	1,7	-	59
9-10 klassi	49,0	47,7	2,1	1,3	239
Täielik keskharidus	53,3	46,3	-	0,4	227
Kesk-eriharidus	56,4	38,0	3,8	1,7	234
Kõrgem ja lõpetamata kõrgem	61,2	34,2	3,9	0,7	152

Kõrgema haridusega inimesed andsid religiooni hindamisel õigeid vastuseid peaaegu 4 korda rohkem, ebaõigeid (usk on kasulik, usk ei ole kahjulik) aga üle kahe korra vähem kui kuni neljaklassilise haridusega inimesed.

¹⁷⁾ Märkus. Selles ja järgmistes tabelites on usku kasulikuks pidanud küsitletute arv liiga väike selleks, et tuletada mingeid seaduspärasusi. Ainult kuni 4-klassilise haridusega ja üle 56 aasta vanuste seas on märgatavalt rohkem neid, kes usku kasulikuks pidasid.

Tabel 8.

Vanus	Usku pi- das kah- julikuks	Usku ei pidanud kasuli- kuks ega kahjuli- kuks	Usku pi- das ka- sulikuks	Ei vas- tanud	Küsitle- tute arv
16-19-aastased	54,9	41,7	1,9	1,5	326
20-29 "	49,7	45,4	3,1	1,8	524
30-39 "	50,3	46,7	2,4	0,6	366
40-55 "	42,5	54,9	2,7	-	240
üle 56 eluaasta	27,9	58,8	13,2	0,1	149

Võrreldes 16-19-aastaste noorukitega, oli üle 56 aasta vanuste inimeste seas kaks korda vähem neid, kes usku kahjulikuks pidasid. Seevastu oli aga ebaõigeid arvamusi vanemate inimeste hulgas tunduvalt rohkem, tõustes 43,6 protsendilt 72,0 protsendini küsitletutest.

Maal ja alevites on religiooni suhtes indiferentseid inimesi tunduvalt rohkem kui linnades, kuigi usklikuse väliste näitajate poolest Eesti NSV-s linna ja maa vahel suurt erinevust ei ole. Kirikus käiakse ja jõulu- pühi peetakse linnas isegi mõnevõrra rohkem kui maal.

Religiooni hindasid küsitletud järgmiselt (protsentides):

Tabel 9.

Arvamus	Linnas	Alevis	Maal
Religioon on kahjulik	43,9	32,8	27,0
Religioon ei too kasu ega kahju	50,6	64,1	66,9
Religioon on kasulik	4,6	3,1	6,1
Ei vastanud	1,0	-	-

Naiste hulgas on religiooni ja ateismi suhtes indife-
rentseid rohkem kui meeste seas. Nendest, kes usku ei pida-
nud kasulikuks ega kahjulikuks, oli mehi 37,6 ja naisi 61,9
protsenti. Neid, kes religiooni kahjulikuks pidasid, oli nais-
te hulgas seevastu vähem, nagu näitab tabel 10 (protsentides):

Tabel 10.

Arvamus	Mehed	Naised
Religioon on kahjulik	41,2	32,7
Religioon ei too kasu ega kahju	53,1	61,8
Religioon on kasulik	5,3	4,9
Ei vastanud	0,3	0,7

Järelikult on indiferentsus enam levinud seal, kus
religioongi, s.o. rohkem vähese haridusega ja vanemate ini-
meste hulgas, maal ja naiste seas.

Kuna indiferentsust põhjustab tänapäeval peamiselt
teadmiste vähesus antud küsimuses ja ta on teatud määral
analoogi ine usklikkusele, siis on mõlemast jagusaamise
tee samuti põhiliselt ühesugune. Selleks on kogu ühiskond-
lik progress ja ateismialaste teadmiste levitamine. Mitte-
usklikke ei ole küll vaja veenda selles, et jumalat pole
olemas, ent ka nendele tuleb näidata, kuidas teadus seda
tõestab. Neile on vaja selgitada, milline on õige, teadus-
lik maailmavaade, milleks seda on tarvis ja millist kahju
toob religioon tänapäeval. Ei ole halb, kui nad teavad, mis
veel seab inimesi religiooniga, oskavad lükata ümber väi-
teid, millega tänapäeva usundid oma pooldajaid veenavad.

Maailmavaatelistes küsimustes
ei saa olla erapooletu.

Mis on selles halba, et
osa inimesi on religioo-
ni suhtes ükskõiksed? Silmanähtavat kahju see kaasa ei too:
kahju on jällegi ideoloogilist, maailmavaatelist laadi.

Meid ümbritseva maailma kohta käivate vaadete, mõistete ja kujutelmade süsteem, mille põhituumaks on filosoofilised vaated, saab olla ainult kahesugune: kas teaduslik, materialistlik või ebateaduslik, idealistlik. Kolmandat teed ei ole. Selles mõttes on filosoofia parteiline. Analüüsinud filosoofia ajalugu ja kaasaega, näitas V.I.Lenin oma raamatus "Materialism ja empiriokrititsism", et tahes või tahtmata, avalikult või kaudselt on kõik filosoofid jagunenud kahte suurde leeri - materialistideks ja idealistideks, kelle omavaheline võitlus lõpptulemusena kajastab klasside või sotsiaalsete gruppide võitlust ühiskonnas. "Uute terminoloogiliste riugaste virna alt, gelehrterliku skolastika prahi alt", kirjutab V.I.Lenin, "leidsime alati, ilma erandita, k a k s põhijoont, kaks põhisuunda filosoofiliste küsimuste lahendamises. Kas pidada primaarseks loodust, mateeriat, füüsilist, välismaailma - ja lugeda sekundaarseks teadvust, vaimu, aistingut (- kogemust, meie ajal l e v i n u d terminoloogia järgi), psüühilist jms., see ongi see põhiküsimus, mis t e g e l i k u l t i k k a veel jagab filosoofid k a h t e s u u r d e l e e r i".¹⁸⁾

Missugune tähtsus on filosoofia parteilisusel meid huvitava probleemi seisukohalt? Oma töödes analüüsis Lenin tohutut materjali, mis kinnitab, et tegelikult pole ükski filosoofiline süsteem olnud ükskõikne religiooni suhtes. Tihtipeale osutus just filosoofilise koolkonna suhtumine religioonisse iseloomulikuks maailmavaatelistele põhiprobleemide lahendamisel: ühel pool materialism ja teadus, teisel - idealism ja religioon. Suhtumine religioonisse on maailmavaateline küsimus, milles pole keskteed.

Oma raamatus "Materialism ja empiriokrititsism" püüendab Lenin sellele küsimusele spetsiaalse peatüki "Par-
18) V.I.Lenin. Teosed, 14.kd.,lk.311.

teid filosoofias ja filosoofilised peatud", milles eriti te-ravalt paljasta's kodanlikke professoreid, kes uhkeldasid oma näilise erapooletusega religiooni suhtes. Nii nagu kat-sed idealismist ja materialismist üle olla pole muud kui kokkulepet taotlev šarlataanlus, "põlastusväärne keskpar-tei filosoofias", nii ka püüd jääda erapooletuks religioo-ni suhtes "ongi juba toapoisi osa fideismi ees".¹⁹⁾ See kehtib täiel määral ka tänapäeval. "Ideoloogilises võitlu-ses ei ole kohta neutralismil ja kompromissidel," öeldakse NLKP Keskkomitee teesides V.I.Lenini 100. sünni-aastapäe-vaks. "Marksistid-leninlased lükkavad tagasi oportunistli-ku teesi rahulikust kooseksisteerimisest ideoloogia alal".²⁰⁾

Indiferentsele suhtumisele religiooni kaasneb tava-liselt ükskõiksus ka ateismi, paljudel juhtudel aga üldse maailmavaate suhtes.

Indiferentsuse üheks väljenduseks on kombe pärast usupühade pidamine, s.o. kui neid tähistatakse mitte enam kirikliku, vaid rohkem olustikutraditsioonina.

Küsitlus, mis tehti 1967.- 1968. aastal 981 perekon-nas, kus veel peeti jõulupühi, näitas, et ligi kolmveeran-dis neist oli tegemist harjumuspärase olustikutraditsioo-niga.²¹⁾

---

19) V.I.Lenin. Teosed, 14.kd., lk.315 ja 319.

20) "Vladimir Iljitš Lenini 100. sünni-aastapäevaks". Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee teesid. Tallinn, 1970, lk.45-46.

21) TPI KSU, f.1, nim.1, s.-ü.43, l.10,53.

Tabel 11.

Kuidas kodus jõule peeti
(andmed protsentides nende küsitletud perekondade
kohta, kus jõulupühi peeti)

	1967.a. küsitlus	1968.a. küsitlus	Kokku 2 aasta keskmine
1. Toodi tuppa kuusk	100	97,8	98,9
2. Pidutseti (söödi-joodi)	75,0	87,6	81,3
3. Tehti kingitusi	63,1	56,6	59,8
4. Käidi kirikus	24,6	29,8	27,2
5. Käidi külas	20,9	20,1	20,5
6. Lauldi kodus jõululaule	16,2	18,5	17,3

Esimesed kolm traditsioonilist tegevust - kuuse tuppa toomine, pidutsemine ja kingituste tegemine ei ole isenesest veel usulised toimingud. Kõik sõltub sellest, millise maailmavaatega, mille nimel seda tehakse. Usulisi motiive - jõululaulude laulmist ja kirikuskäimist - esines vaid umbes veerandis peredest, kus jõulupühi tähistati.

See aga ei tähenda sugugi, et usupühade, antud juhul jõulude pidamine olustikutraditsioonina oleks maailmavaateliselt neutraalne või koguni rahvatraditsioon, nagu seda mõnel pool on püütud propageerida. Praeguste põlvkondade teadvuses on jõulud seotud ristiusuga, mille kaudu ja mõjul need pühad on kandunud tänapäeva. Ristiusueelsetest talvistest pühadest ja rahvakommetest, mis, muide, olid ka usulised, pole praegustes jõuludes õieti enam midagi järele jäänud. Püüe neid 1000 aastat tagasi klassiühiskonna kujunemise perioodil olnud traditsioone tänapäeval taaselustada on niisama võimatu ja mõttetu kui aatomenergia, elektri, ja kosmoselendude ajastul hakata taas kreeka mütoloogia järgi elama. Niipalju kõrvalepõikena.

Jõulude pidamine - särav kuusk, kingitused, kodune pidumeeleolu - sisendab eelarvamusi ka siis, kui neid antud perekonnas otse ei seostata religiooniga. Eriti mõjub see lastele ja noortele, kui perekonnas talvised pühad kantakse aastavahetuselt üle ristiusu jõuludele. Muidugi ei tee usupühade pidamine, kirikulaulude laulmine ja kingitused perekonnas last veel usklikuks, kuid emotsionaalset poolehoidu religiooni suhtes see siiski tekitab. Ja mis veel halvem: indiferentsus, traditsiooni pärast usupühade pidamine kasvatab pahatihti ka noortes ükskõiksust, indiferentset suhtumist teaduslikku maailmavaatesse.

Nii näitas 1967.- 1969.aastal 383 keskkoolilõpetanu küsitlemine, et ateistlikku selgitustööd elanikkonna hulgas peavad kõige vajalikumaks need, kelle kodus ei peeta jõulupühi (71,5 % õigeid vastuseid). Perekondadest, kus jõuluid peetakse ainult kombe pärast (indiferentsed), pärit noored ei pidanud ateismi nii vajalikuks (63,5 % õigeid vastuseid). Veel vähem õigeid vastuseid (52,8 %) andsid need, kelle kodus peeti usukommetega jõulupühi.²²⁾

Religiooni suhtes ükskõiksetel inimestel ei ole teaduslik maailmavaade terviklikult välja kujunenud. Nagu allpool näha, viib maailmavaateline poolikus ja see, kui indiferentsete inimeste seas selgitustööd ei tehta, vane mas eas mõningase osa inimesi kiriku ja usulahkude rüppe, on üheks religiooni "taastootmise" tingimuseks.

Maailmavaatelistes küsimustes ei saa olla erapooletu. Iniferentsus religiooni suhtes on taganemine teaduslikust, materialistlikust maailmavaatest.

---

²²⁾ TPI KSU, f.1, nim.1, s.-ü.25,36 ja 46.

2. Mis on tehtud ja mis tegemata jäänud

Religiooni ja kiriku mõju kiires vähenemises on kahtlemata ka vabariigi klubiliste asutuste panus: nii otseselt ateistliku selgitustöö, veel enam aga inimeste huvide ja silmaringi üldise avardamise näol.

Vaatleme lähemalt ateistlike klubitöö vormide hulgas kõige levinenumat - teaduslik-ateistlikke loenguid ja nende efektiivsust.

Ateistlikud loengud klubis. Möödunud 1969. aastal peeti 366 (371)²³⁾ riiklikus klubilises asutuses kokku 390 (366) ateistlikku loengut, mida kuulas 20.995 (17.860) inimest. Seega keskmiselt veidi rohkem kui üks ateistlik loeng aastas iga klubi kohta. Seda on ilmselt vähe. Pilti ei muuda ka see, kui lisada juurde muud, klubile spetsiifilised ateistliku selgitustöö vormid: temaatilised õhtud, elavad ajalehed, kohvik-klubid jms., sest neid peaaegu polegi.

Rajoonide ja linnade lõikes jagunesid riiklikud klubilised asutused ateismialase loengulise töö näitajate poolest kolme suurde rühma (vt. tabel 12).

²³⁾ Sulgudes on toodud vastavad näitajad eelmise, 1968. aasta kohta, mil toimus uurimus "Klubi ja kaasaeg".

Tabel 12.

Teaduslik-ateistlikud loengud
riiklikes klubilistes asutustes²⁴⁾

Rajoon või vabariik- liku alluvusega linn	Ateistlikke loen- guid peeti		Ateistlikel loengu- tel oli kuulajaid	
	1968.a.	1969.a.	1968.a.	1969.a.
Kingissepa rajoon	54	46	2814	2077
Tartu rajoon	32	64	1602	2533
Viljandi rajoon	12	83	649	3083
Võru rajoon	44	33	2420	2055
Põlva rajoon	35	26	2037	1296
K.-Järve linn	38	4	1633	131
Haapsalu rajoon	14	28	624	1204
Harju rajoon	32	10	1402	359
Hiiumaa rajoon	24	15	310	378
Valga rajoon	18	14	656	2121
Jõgeva rajoon	13	17	564	2908
K.-Järve rajoon	14	13	1389	1459
Tallinn	10	6	606	292
Rakvere rajoon	10	3	315	152
Paide rajoon	5	6	192	274
Rapla rajoon	2	9	42	260
Narva linn	4	5	504	165
Pärnu linn	1	6	32	215
Pärnu rajoon	4	2	69	33

²⁴⁾ Vaadeldavatel aastatel Tartu linnas riiklikke klubilisi asutusi ei tegutsenud.

Agaramateks olid Kingissepa rajoon, kus 2 aastaga peeti riiklikes klubides 100 ateistlikku loengut 4891 kuulajale; Tartu rajoon - 96 loengut, 4135 kuulajat; Viljandi rajoon - 95 loengut, 3732 kuulajat; Võru rajoon - 77 loengut, 4475 kuulajat, ja Põlva rajoon - 61 loengut, 3333 kuulajat.

Keskmise grupi moodustasid Kohtla-Järve linn, Haapsalu, Harju, Hiiumaa, Valga, Jõgeva ja Kohtla-Järve rajoon, kus peeti 30-40 ateistlikku loengut.

Hoopis vähe oli aastatel 1968-1969 ateistlikke loenguid Tallinna, Narva ja Pärnu linna, samuti Rakvere, Paide, Rapla ja Pärnu rajooni riiklikes klubilistes asutustes, kus aasta jooksul tentu loetlemiseks piisab panatihti ühe käe sõrmedest.

Huvi loengute vastu. Klubitöötajad kurdavad, et ateism ei huvita klubikülalastajaid. Huvi ateistlike loengute vastu ei ole tõepoolest kõrge. Küsimusele "Kas Teid huvitavad loengud usust ja ateismist?" vastati järgmiselt (protsentides):

Tabel 13.

Loengud usust ja ateismist...	Üldse küsitletuist	Klubis küsitletuist	Klubitöötaja arvates
... huvitavad	25,6	31,1	27,0
... ei huvita	48,1	42,2	45,0
Ei teadnud, ei vastanud	26,2	26,7	28,0

Võrdluseks on toodud ka klubitöötajate arvamus antud küsimuse kohta, mis küllaltki täpselt kajastab elanikkonna huvi ateistlike loengute vastu.

On tähelepanuväärne, et veerand küsitletuist ei määratlenud oma suhtumist ateistlikesse loengutesse. Võib-olla pole nad neid kuulanudki?

Huvi ateistlike loengute vastu on pöördvõrdeline vanusega. Kui kodus küsitleti rohkem eakamaid inimesi, siis klubikülastajateks olid enamasti noored ja nende hulgas oli huvi ateistlike loengute vastu mõnevõrra üldisest keskmisest kõrgem. Vanuse tõusuga langes huvi teaduslik-ateistlike loengute vastu 35,6 protsendilt 15,3 protsendini küsitletuist, nagu näitab tabel 14 (protsentides):

Tabel 14.

Vanus	Loengud usust ja ateismist			Küsitletute arv
	huvitava- vad	ei huvi- ta	ei vastanud või ei tead- nud	
Kuni 19 aastased	35,6	39,3	25,1	326
20-29 "	26,6	43,1	30,3	524
30-39 "	25,5	52,5	22,0	366
40-55 "	19,2	54,6	26,2	240
üle 56 eluaasta	15,3	62,0	22,7	149

Vaatamata sellele, et vanemate inimeste huvi ateistlike loengute vastu on üle kahe korra madalam kui noortel, korraldatakse usuvastast selgitustööd ikka traditsiooniliste loengute kujul, mis pole noortepärased ja mida käivad kuulamas peaaegu eranditult aastates inimesed. Kas ei ole siin üks põhjusi, miks neid loenguid mitmel pool vähe külastatakse? Kas ei pidurda huvitavate ja noortepäraste töövormide otsimist vananenud eelarvamus, et ateistlikku selgitustööd on vaja ainult usklike "ümberpööramiseks", noorte hulgas aga usklike pole?

Nii-öelda sissetöötanud lektoriumiga klubides, kus külastajad on harjunud loengutel käima ja ilmselt kuulavad huvitavaid ning sisukaid loenguid, on huvi ka ateismi vastu suhteliselt kõrgem. Seda kajastab samuti asjaolu, et klubi külastamise sageduse kasvades suureneb teatud

määral huvi ateistlike loengute vastu, tõustes 19,3 protsendilt 29,6 protsendini vastavatest küsitletutest.

Tabel 15.

Neist, kes viimase 4 kuu jooksul...	Tundis huvi ateistlike loengute vastu
...pole kordagi klubis käinud	19,3 protsenti
...on 1 kord klubis käinud	25,2 "
...on 2-3 korda klubis käinud	25,8 "
...on 4-5 korda klubis käinud	26,1 "
...on üle 5 korra klubis käinud	29,6 "

Üle 1/3 neist, kes väidavad, et nad alati tulevad klubisse, et saada teada midagi uut ja huvitavat loengutest ja temaatilistelt õhtutelt, tunnevad huvi ka ateismi vastu.

Üldreeglina kasvab huvi ateismi vastu ka haridustaseme tõusuga. 4-klassilise haridusega inimestest tunneb ateistlike loengute vastu huvi ainult 15,8 protsenti, kesk-eriharidusega 33,8 protsenti ja neist, kes õpivad - 34,3 protsenti. Täpsemalt kajastab seda alljärgnev tabel.

Tabel 16.

Ateistlike loengute vastu tunneb huvi:

15,8 protsenti	4-klassilise haridusega	küsitletuist
23,7	" 5-8	" "
25,4	" kutsekooli	" "
30,1	" 9-10 klassilise	" "
25,1	" täieliku kesk-	" "
33,8	" kesk-eri-	" "
23,7	" kõrgema	" "

Elukutsete järgi on kõige suurem huvi ateismi vastu põllumajanduse spetsialistidel (41,2 %), õpilastel (35,7 %) ja üliõpilastel (35,0 %). Kõige madalam on see pensionäridel (13,7 %) ja põllumajanduse mehhanisaatoritel (18,3 %).

Suhteliselt madal huvi ateistlike loengute vastu on tingitud nii meist olenematutest objektiivsetest põhjustest (elanike silmaringi laienemine, teadusliku maailmavaate levik, usklikkuse langus) kui ka subjektiivsetest teguritest, mis olenevalt loengute korraldajatest ja pidajatest (loengute temaatika, kvaliteet, esitusviis). Sageli põimuvad mõlemad läbi, nagu näiteks ühiskondliku arvamuse puhul. Aluseks kaunis levinud arvamusele, et tänapäeval usuvastast selgitustööd pole eriti vaja teha, on kahtlemata igapäevased tähelepanekud, et usklikkus, kirikuskäimine ja usukommete täitmine on palju vähemaks jäänud. Ent nende objektiivsete protsesside mitteküllaldane või koguni väär mõistmine (usu mõju ja kiriku tegevuse alahindamine, ateismi olemuse ja sisu mittemõistmine) on selgitustöö puudujääkide tagajärg. Ebaõige ühiskondlik arvamine aga muutub omakorda objektiivseks tingimuseks, mis huvi ateistlike loengute vastu vähendab.

Vähest huvi põhjustavad ka ateistliku kasvatustöö enda puudujäägid, vananenud ja ebahuvitavad teemad, mõnikord primitiivselt, madalal tasemel peetud loengud või üksluised töövormid.

Näiteks käsitlesid varem ateistlikud loengud peamiselt religiooni paikapidamatust ja paljastasid kiriku ning pappide-pastorite-jutlustajate tegevust. Positiivset, elujaatavat materjali oli neis suhteliselt vähe. Rõhuv enamik inimesi on aga usust lahku löönud või pole sellega kunagi seotud olnudki ega tunnista järelikult religioosseid eelarvamusi. Usklikke käib ateistlikel loengutel vähe. Kellele siis pidada loenguid? Kas ei sarnane niisugune ateismipropaganda teatud

määral "lahtisest uksest sisse murdmisega"? Kuidas minna edasi. Need probleemid on korduvalt üles kerkinud nii üleliidulises kui ka kohalikus mastaabis, näiteks ajalehe "Edasi" vestlusringis teema "Ateism ja kaasaeg" arutamisel.²⁵⁾

Väljapääsu sellest nõiaringist püüti leida mitmeti. Ühed kaldusid selle poole, et pidasid ateismis peamiseks loodusteaduse saavutuste populariseerimist; teised piirasid kogu ateismi ainult uute, nõukogulike traditsioonide levitamise; kolmandad püüdsid usumeeste telgitaguste paljastamisega religiooniküsimuste vastu kunstlikult huvi äratada.

Ometi ei ole ateism ainult kombed ega religiooni kriitika, vaid teadusliku maailmavaate, kommunistliku eluluhtumise ja kasvatustöö spetsiifiline aspekt. Ateism peab näitama eelkõige seda, milline meie maailm tegelikult on, milles seisnevad inimelu tõelised väärtused.

Väga õigesti märkis akadeemik H.Haberman "Edasi" vestlusringis kokkuvõtet tehesis: "Meie strateegia põhiülesanne ei ole usu iganenud pärimuste ja nende aktiivsete või passiivsete kandjate ründamine, vaid uue, täisväärtusliku ühiskonna ja inimese loomine... siit taktikaline ülesanne: viia teaduslikud teadmised, teadusliku tunnetamise kogemused rahva hulka. Tähendab, esiplaanil on p r o, enam teadmisi ja oskust neid kasutada, loova mõtlemise oskust".²⁶⁾

Praegused ateistliku propaganda kasvuraskused ongi seotud loengute sisu teatava vananemisega, vajadusega pööruda ateismi loova, positiivse sisu poole. Mitte alati ei osata õigesti ühendada kriitilist konstruktiivsuga. Kerge oli usku ja eriti kirikut kritiseerida, kui osata seda ühendada elujaatavate, õigete teadmiste veenva ja huvitava propageerimisega.

25) "Edasi", 14. juulil 1967.a.

26) "Edasi", 14. juulil 1967.a.

Pearõhu asetamine ateismis teadusliku maailmavaate ja õige ellusuhtumise kasvatamisele lahendab samuti küsimuse: kelle hulgas on vaja teha ateistlikku selgitustööd. Elujaa-tavaid teadmisi pole vaja ainult usklikele, vaid ka mitte-usklikele, eriti usu ja ateismi suhtes indiferentsetele inimestele, keda käib klubis palju.

Temaatika. Varasemate aastatega võrreldes on ateistlike loengute temaatika riiklikes klubilistes asutustes tunduvalt laienenud ja paranenud. 1968. aastal peeti klubides ateistlikke loenguid 132 erineval teemal.

Kõige rõhkem kõneldi religiooni ja teaduse vastandlikkusest - 24,2 protsenti teemadest. Teisel kohal olid teemad religiooni olemusest ja kahjulikkusest - 13,7 %. Kolmandal kohal loengud tänapäeva usunditest, peamiselt sektantlusest - 12,1 %. On teretulnud, et usuvastane selgitustöö, mis mitte ammu tagasi tegeles suure osas kiriku minevikuga, on pöördunud nüoga tänapäeva poole.

Umbes 10 % temaatikast hõlmas usupühade ja usukommete kriitika, vaid natuke vähem oli ateistliku kasvatustöö, samuti religiooni ja kiriku ajaloo küsimusi.

Temaatikas ei puudu uute nõukogulike traditsioonide propaganda ja ebausukriitika, mis, muide, on vajalikum kui tavaliselt arvatakse. Kui varem pahatihti kritiseeriti kaugele maade meile kaugeid usundeid, siis nüüd on kasvanud kohalike teemade arv.

Kuid ka ateistlike loengute temaatikas on mõned päris kitsad kohad.

1. Paljude rajoonide klubilistes asutustes oli 1968. aastal temaatika endiselt kitsas, tõustes vaid Tartu linnas ja Põlva rajoonis paarikümne erineva teemani. Peaaegu täielikult puuduvad loengud luterluse kohta. Me kõneleme, mis on religioon, ent ei kõnele, mis on ateism. Küllaldaselt ei näidata leninliku ateismipärandi konstruktiivset, human-

set sisu, seda, mille poolest marksistlik-leninlik ateism erineb marksismieelsest kirikukriitikast. Kiriku mõjul ja lihtsalt pealiskaudsete teadmiste tõttu on aga elanikkonnal ateismist pahathti moonutatud või lihtsustatud ettekujutus. Vähe peetakse loenguid südametunnistuse vabaduse ja usukultusi puudutava seadusandluse kohta.

2. Usu ja teaduse vastandlikkust käsitleb veerand loengutest, kuid nendes ei kõnelda peaaegu üldse sotsiaalsetest probleemidest ning paljud ateistlike teemade all märgitud loodusteaduslikest loengutest polegi seda otseselt. Näiteks "Meie kosmonaadid", "Lendavad taldrikud", "Sahhalini saarte minevik ja tulevik" jt. Ateistlike loengute hulka olid ühes rajoonis sattunud isegi "Laste seksuaalkasvatus" ja "Tänapäeva laud ja lauakombed", milles peale söögipalve ja "Aitüma Jessukesele!" äräjätmise vaevalt et muud ateistlikku on.

Mõnel pool on levinud vaade, et looduseadused ise kummutavad religiooni ja peale nende pole mingit ateistlikku teooriat või selgitustööd vaja.

Loodusteaduste ja tehnilise progressi osa religiooni hajutamisel ja teadusliku maailmapildi kujundamisel ning inimeste silmaringi laiendamisel on olnud tohutu. Selle kõrval ei tohi aga unustada, et tänapäeval on religiooni ja teaduse vahelise võitluse eesliiniks ühiskonna ja inimese elu ning moraali probleemid, seega valdkond, kuhu loodusteadus ega tehnika otse ei küüni ja kus ka suur osa loodusteadlasi end kodus ei tunne olevat.

Religioon ei ole mitte lihtsalt usuliste kujutelmade kogum, vaid nende primitiivne üldistus, omamoodi "elufilosofia". Niisugust vaadet ei saa ümber lükata ainult ühe või teise fakti esitamisega või mõne teadusliku teooria seletamisega, kuigi ka see on vajalik.

Religioosse ellusuhtumise paikapidamatuse näitamine,

veel enam aga teadusliku maailmavaate põhjendamine on teoreetiline, filosoofiline probleem. Juba 1842.aastal soovitas K.Marx "vähem eputada s i l d i g a ateism (mis meenutab lapsi, kes kinnitavad igäuhele, kes neid vaevaks võtab kuulata, et nad kolli ei karda) ja paremini propageerida filosoofia sisu rahva hulgas." ²⁷⁾ Proletaarse ateismi lahutamatu seost marksistliku filosoofiaga rõhutas ka V.I.Lenin oma töös "Töölispartei suhtumisest religiooni" ja mujal. ²⁸⁾ Eriti aktuaalne on ateismi filosoofiline aspekt tänapäeval, kus meie elus, samuti usuvastases selgitustöös on fookusesse kerkinud tavalise inimese igapäevased, kuid suured probleemid (elu mõte ja eesmärk, õnn ja ideaalid, suhtumine kaaslastesse ja kollektiivi, armastus, kohusetunne ja teised elu- ning moraaliväärtused), mida kirik omamoodi tõlgendab. Kahjuks kõneldakse aga just nendest küsimustest klubiõhtutel vähe.

Kolmandaks kitsaskohaks on läbimõtlematus, süsteemitus. Ateistlikku ühiskondlikku arvamust ei saa kujundada üksikute juhuslike loengute või vestlustega. Igas klubis on vaja läbimõeldud plaani, kuidas lähemate aastate jooksul ateismi põhilisi ja aktuaalseid probleeme huvitavalt käsitleda. Isegi siis, kui selle aja jooksul on võimalik puudutada vaid 2-3 küsimust, ei tohi seda teha juhuslikult, vaid valida antud piirkonnale kõige vajalikum ja see hoolikalt ette valmistada.

Parim vahend ateistliku kasvatustöö autoriteedi ja efektiivsuse tõstmiseks on see, kui me korraldame ainult häid ja huvitavaid ateistlikke üritusi ning ei tee ühtegi halli ega igavat.

²⁷⁾ К.Маркс и Ф.Ангельс. Сочинения, т.27, стр.370.

²⁸⁾ V.I.Lenin. Teosed, 15.kd., lk.372 jj., 33.kd., lk.200 jj.

Mõnedest kasutamata
võimalustest.

1. Klubi osa ateistlikus selgitustöös seisneb eelkõige teadmiste, sealhulgas ateistlike teadmiste levitamises ja elanikkonna silmaringi laiendamises. On ju nende seas, kes usku kasulikuks peavad, raamatukogu lugejaid alla poole (43,8 % on ja 56,3 % ei ole raamatukogu lugejad) ja ligi pooltel (42,2 %) neist pole ka isiklikku raamatukogu.

Inimeste kultuurilise ja haridusliku taseme tõus on objektiivne tegur, mis mõjutab ateistliku maailmavaate kujunemist. Omandades inimkonna poolt loodud kultuuriväärtusi, tunnetab inimene teda ümbritsevat maailma ja iseennast, laiendab oma silmaringi ja - mis eriti tähtis - omandab (kuigikaudselt) sotsiaalseid kogemusi. Kogu progressiivne kultuur, eelkõige aga tänapäeva kommunistlik elutunnetus, aitab inimesi vabaneda iganenud eelarvamustest ja kujundab materialistlikku, sisult ateistlikku maailmakäsitlust.

Seda näitab mingil määral lugemishuvi ja religioonile antud hinnangute omavaheline seos (protsentides):

Tabel 17.

	Religiooni pidas kah- julikuks	Religiooni ei pidanud kasulikuks ega kahju- likuks	Religiooni pidas kasu- likuks
Neist, kes on raamatukogu lugejad	48,9	47,9	2,5
Neist, kes ei ole raamatukogu lugejad	33,9	58,1	6,7
Neist, kellel ei ole isiklikku raamatukogu	36,0	56,5	6,1

Kellel on isiklik

raamatukogu...			
... umbes 50 raamatuga	44,5	51,8	2,5
... 50-100 "	44,9	51,9	2,2
...100-300 "	47,3	49,0	3,7
...300-500 "	60,4	36,5	3,1
...üle 500 "	53,8	40,0	3,8

Seda, et suhtumine religiooni sõltub silmaringist (haridusest), näitas üldjoontes tabel 7. Kuivõrd aga usklikkust ja indiferentset suhtumist religiooni mõjustavad tugevasti ka vanus, elukoht (linn-maa) ja sugu, siis analüüsiti nende tegurite mõju eraldi. Uurimuse "Klubi ja kaasaeg" vastuste põhjal koostati sagedustabelid, kus meeste ja naiste poolt linnas ja maal religioonile antud hinnanguid vaadeldi sõltuvana kahest üheaegselt muutuvast tegurist - haridusest ja vanusest.

Tabel 18.

Kuni 8-klassilise või kutsekooli haridusega inimeste suhtumine religiooni sõltuvalt vanusest ja elukohast:

a) linnas, alevis, asulas

Vanus	Küsitleti	Religiooni pidas kahjulikuks		Indiferentsed		Religiooni pidas kasulikuks	
		arv	%/0-s	arv	%/0-s	arv	%/0-s
18-19 a.	87	42	48,2	41	47,1	4	4,7
20-29 a.	80	42	52,5	36	45,0	2	2,5
30-39 a.	99	39	39,4	58	59,6	2	2,0
üle 40 a.	142	31	21,8	99	69,6	12	8,6

b) maal

18-19 a.	32	19	59,4	12	37,5	1	3,1
20-29 a.	73	26	35,6	45	61,6	2	2,8
30-39 a.	84	24	28,6	38	69,0	2	2,4
üle 40 a.	183	35	19,1	130	71,0	18	9,9

Ilmneb, et suhteliselt madalama haridusega inimeste seas kasvab vanuse suurenemisega nii indiferentsete kui ka religiooni kasulikuks pidavate vastajate protsent, maal rohkem kui linnas. Samal ajal väheneb 2-3-kordselt religiooni kahjulikuks pidavate inimeste osatähtsus.

Sama haridustasemega naiste hulgas olid kõikumised veelgi suuremad. Religiooni kahjulikuks pidavate naiste protsent langes vanuse kasvades linnas 45,8-lt 16,9-ni, maal - 66,7-lt 16,3-ni. Indiferentsete osakaal aga suurenes linnas 49,2-lt protsendilt 73,0-ni ja maal 27,8-lt protsendilt 73,2-ni.

Tabel 19

Mittetäieliku kesk-, kesk- või kesk-eriharidusega inimeste suhtumine religiooni maal ja linnas, sõltuvalt vanusest:

a) linnas, alevis, asulas

Vanus	Küsitleti	Religiooni pi- das kahjulikuks		Indiferent- sed		Religiooni pidas kasu- likuks	
		arv	%-s	arv	%-s	arv	%-s
18-19 a.	167	95	57,0	71	42,5	1	0,6
20-29 a.	222	116	52,3	96	43,2	6	2,7
30-39 a.	70	38	54,3	31	45,0	-	-
üle 40 a.	87	43	49,3	41	47,2	3	3,4

b) maal

18-19 a.	27	17	62,9	10	37,0	-	-
20-29 a.	59	30	50,9	26	44,0	3	5,1
30-39 a.	29	14	48,3	15	51,7	-	-
üle 40 a.	24	9	37,5	14	58,2	1	4,2

Keskharidusega inimeste kohta kehtivad üldiselt samad seaduspärasused, mis eelmiseigi vastajate kategooria juures.

Erinev haridustase põhjustab aga mõningaid olulisi

iseärasusi. See väljendub suhtarvude stabiilsuses. Keskhariidusega inimestel on religiooni kahjulikkuse kohta välja kujunenud enam-vähem kindlad tõekspidamised, mis vanuse ja soo järgi muutuvad palju vähem kui madalama haridustaseme puhul.

Teiseks iseärasuseks on indiferentsete ja religiooni kasulikuks pidavate inimeste osatähtsuse tunduv vähenemine madalama haridustasemega inimestega võrreldes. Inimeste osatähtsus, kes peavad religiooni kahjulikuks, aga suureneb. Neid tendentse võib lugeda täiesti seaduspärasteks, sest just keskkooli viimastes klassides õpitakse maailma-vaateliselt tähtsaid loodus- ja ühiskonnateaduste aluseid. Üleminek üldisele keskhariidusele on seega väga tähtis ka õige maailmavaate kujunemise seisukohalt.

Kõrgema ja lõpetamata kõrgema haridusega küsitel-
tuil (neid oli maal liiga vähe järelduste tegemiseks, mistõttu tabelit ära ei tooda) olid religiooni suhtes ülekaalus õiged hinnangud ja need ei muutunud oluliselt vanuse muutudes. See kinnitab taas, et haridustase ja lai silmaring on üheks peamiseks teguriks religioossetest eelarvamustest jagusaamisel ja teadusliku maailmavaate kujunemisel.

Üksikute kesk- ja isegi kõrgema haridusega usklikte olemasolu väljendab tõsiasi, et haridus ei ole religioos-
susest jagusaamise absoluutne tegur ning seda peab täien-
dama inimese sotsiaalne kogemus ja õige maailmavaade. Ent ka neile tingimustele avaldab haridus väga suurt mõju. Haritud (ja mitteuskliku) inimese kultuuritase on kõrgem ja huvidering laiem kui vähese haridusega (eriti usklikul) inimesel.

Nii näiteks ei käinud viimase 4 kuu jooksul kordagi kinos:

40,6 protsenti neist, kes pidasid usku kasulikuks,

22,8 protsenti indiferentsetest,
8,5 " neist, kes pidasid usku kahjulikuks.
Samuti vastupidi (protsentides):

Tabel 20.

Neist, kes viimase 4 kuu jooksul...	Religiooni pidas kahju- likuks	Indife- rentsed	Religiooni pi- das kasulikuks
...polnud kordagi kinos käinud	21,9	68,2	9,2
...oli käinud kinos üle 5 korra	51,2	44,6	2,8

Veelgi enam. Vaimse kultuuri eriline osa ateistlikus kasvatustöös seisneb selles, et hariduse ja kultuurita pole võimalik kujundada teaduslik-ateistlikku maailmavaadet.

Usk jumalasse ja usukommetest kinnipidamine on suurel määral seotud suhteliselt madala kultuuritasemega.

Stiihiline ateism, - lihtne arvamus, et jumalat pole olemas, - kujuneb välja inimeste igapäevaste elukogemuste tagajärjel ilma erilise ettevalmistuseta. Teaduslikuks saavad ateistlikud vaated muutuda ainult teatava haridus- ja kultuuritaseme puhul. Kuna elanikkonna ja ka klubiküllastajate hulgas on ülekaalus stiihilised ateistid ning usu suhtes indiferentsed inimesed, siis on klubi ülesanne aidata kaasa, et neil kujuneks ka religiooni ja ateismi suhtes välja teaduslik maailmavaade. Selleks on tarvis klubiüritustesse sihiteadlikult võtta ateistlikke motiive ja teemasid, mis ei pruugi sugugi olla usuvastased oma pealkirja, küll aga sisu poolest.

2. Klubi ülesandeks on kujundada ateistliku selgitustöö abil oma tööpiirkonnas ateistlikku ühiskondlikku arvamust, nii-öelda ateistlikku mikrokliimat. Seal kus ateistlik selgitustöö on loid, püüab kirik aktiveeruda

ja ühiskondlikku arvamust mõjutada. Võitlus käib peamiselt usu ja ateismi suhtes indiferentsete inimeste pärast. Järelikult peab ka klubi orienteeruma eelkõige indiferentsetele inimestele. Ent niisugused inimesed pahatihti tavalistele ateistlikele üritustele ei tule. Tarvis on huvitavaid, uudseid töövorme.

Uurimus "Klubi ja kaasaeg" näitas, missugused loengud on klubiküllastajate seas kõige populaarsemad (vt. H. Paani artiklit "Loengud klubis"). Neid saab edukalt ühendada ateistlike eesmärkidega.

Miks ei võiks reisimuljete hulgas kõnelda konkreetsete elavate näidete varal ka religiooni mõjust ja kiriku tegevusest sellel või teisel kodanlikul maal? Reisimuljete sarja võib lülitada loenguid "Kirik laias maailmas" jms., mis asjatundlikkuse ja hea näitliku materjali puhul suurt huvi pakuvad.

Rahvusvahelise olukorra loengutes võib käsitleda kirikute reaktsioonilist poliitilist tegevust, näidata, missugust osa etendab religioon ja kirik tänapäeva maailmas.

Väga populaarsed on loengud käitumisest. Neis on häid võimalusi selle tõestamiseks, et usk ei ole moraali alus, et joomine, mõnede noorte väljakutsuv käitumine ja abielulahutuste suur arv ei ole hoopiski usu languse tagajärg. Niisuguste elunähtuste tõeliste põhjuste analüüs leiab alati elavat vastukaja. Samuti on siin võimalik päris konkreetselt analüüsida ristiusu kümmet kasku ja muid religioosse moraali kõlbelisi manitsusi ning näidata, milles seisnevad inimese elu mõte ja tõelised eluväär-tused.

Loengutes lastekasvatusest tuleb kõnelda ka laste religioosse kasvatamise kahjulikkusest ja sellest, kuidas kujundada teadusliku maailmavaate algeid juba varasest noorusest alates.

Need on vaid mõned näited. Oma ala ja ateismi põhjalikult tundev hea lektor leiab palju huvitavaid võimalusi kuulajate teaduslik-ateistliku silmaringi laiendamiseks. Klubis elanikkonnale, nn. massi-auditooriumile peetavad loengud ei peaks kunagi piirduma ainult religiooni kriitikaga, vaid sisaldama alati ohtrasti uut vajalikku informatsiooni ja positiivseid maailmavaatelisi teadmisi. Õige ja asjalik usuvastane motiiv muu elujaatava materjali hulgas on sageli tõhusam kui terve antiklerikaalne loeng või vestlus.

Rahva hulgas on populaarsed kohvik-klubid, kus toimuvad huvitavad kohtumised teadlaste, kirjanike ja teiste tuntud inimestega. Miks mitte pärida teadlaselt kohtumisel, mispärast ta ei usu jumalat ja mis ta arvab usust kosmonautikasajandil, või korraldada kohtumine tuntud ateisti-teadlasega? Otsestelt ateismi probleeme uurivaid teaduste kandidaate on vabariigis juba niisama palju kui ünel käel sõrmi. Huvitav oleks vestelda kirjanikuga, kellel on valminud või käsil usku ja üldse maailmavaatelisi probleeme käsitlev teos. Kui on tegemist huvitava inimese ja huvitava küsimusega, siis pole selle juures kohvik-klubi vorm sugugi kõige olulisem. Kohtumisõhtud on ka muidu populaarsed, nagu tunnistab ligi 2/3 klubiküllastajatest.

Kui on tegemist loengute (vestluste) tsükliga, enam-vähem kindla auditooriumiga või tahetakse just teatud kollektiivis mõnele teaduslik-ateistlikule probleemile tähelepanu osutada, siis on mõeldav viia eelnevalt (näiteks eelmisel üritusel) läbi küsitlus, et saada ülevaade kuulajate arvamustest, neid konkreetselt analüüsida ja ühtlasi tõstatada probleeme ning tekitada nende ümber arutlust ja huvi.

Häid tulemusi annab ateistliku sõna ühenaamine kunsti- ja muude emotsionaalsete vahenditega (temaatilised õhtud,

isetegevuslaste vahepalad, filmilõikude või muude näitlike vahendite demonstreerimine). Pikk loeng väsitab, hajutab tähelepanu. Huvitav vahepala teravdab seda, kinnistab (õige valiku puhul) kuuldot. Selletõttu on kuulajaile hästi vastuvõetavad temaatilised õhtud, kus 2-3 lühikese sõnavõtu (mitte üle 15-20 minuti) vahel esitatakse teemakohaseid deklamatsioone, muusikapalu, esinevad isetegevuslikud näitlejad. Ent emotsionaalsus, huvitav väline vorm ei tohi mingil juhul, ka mitte uute, nõukogulike traditsioonide puhul, muutuda eesmärgiks omaette. Peamine on ikkagi ühe või teise ürituse ideoloogiline, maailmavaateline sisu.

3. Klubil on reaalne võimalus piirata religiooni taastootmist kasvava põlvkonna kaudu. Religiooni taastootmine on omapärane protsess. Usu edasikandumise peamiseks kanaliks on laste religioosne kasvatamine perekonnas. M.Gor'ki nimelise Kiievi Riikliku Pedagoogilise Instituudi ateismikateedri uurimus näitas, et 1443 usklikust või endisest usklikust oli 82,7 % muutunud usklikuks lapsepõlves perekonna mõjul. Vaid 10 % oli neid, kes pöördusid religiooni poole keskealistena või vanemas eas.²⁹⁾ Ja ometi on kirikutes peamiselt eakad inimesed ja vähe noori. Kuidas seda seletada?

Asi on selles, et enamik lapsi, kes saavadki kodus usulise kasvatuse, eemaldub kooli ja elu mõjul keskmises või vanemas koolieas usust. Suur osa neist omandab teadusliku maailmavaate ja ateistlikud veendumused. Ka need, kellel teaduslik maailmavaade täielikult välja ei kujune, jäävad nooruses harilikult kirikust eemale. 20-40-aastaste seas on usklike vähe. Inimesed on selles eas seotud töö ja perekonnaga, on tegevad ja toimekad, elu on nende jaoks

²⁹⁾ Е.Дулуман, В.Лобовик, В.Танчер. Современный верующий. Москва, 1970, стр. 82, 93.

huvitav. Ent kui aastatega tulevad raskused (haigused, lähedaste inimeste kaotus, üksindus) või kaob senine elu sisu (laste kasvatamine, perekond), siis osa neist, kellel noorpõlves ei kujunenud välja teaduslikku maailmavaadet, pöörduvad religiooni poole, eriti kui ümbruskonnas peetakse kirikust lugu ja leidub osavõtlikke usuõdesid ning -vendi. Lapsepõlve usulised kujutelmad on sel juhul soodustavaks pinnaseks. Vahepealsele usust eemalolekule vaatamata loevad niisugused vanemad inimesed end usklikeks lapsest peale.

Eksivad need, kes arvavad, et koos vanade inimestega sureb välja ka religioon. Religioon taastub taas vanema põlvkonna hulgas, kuigi järjest väiksemas ulatuses. Vanema-ealised inimesed kannavad omakorda religioosseid traditsioone edasi perekonnas, annavad neid edasi lastele.

Siit järeldus ateistliku selgitustöö jaoks: kuigi noori käib kirikus vähe, kulgeb religioonist jagusaamise tee siiski eelkõige kasvava põlvkonna usuvastase kasvatamise kaudu. "Eriti tähtsaks peab partei sirguva põlvkonna kasvatamist," öeldakse NLKP programmis.³⁰⁾ Kui noortel kujunevad välja kindlad ateistlikud veendumused, siis aheneb veelgi nende ring, kes vanas eas kirikuid ja palvemaju külastavad.

85-90 % usklikest on praegu eakad naised.³¹⁾ Järelikult on küsimus eelkõige tütarlastes ateistlike veendumuste kujundamises. Samal ajal on klubi külastavate kuni 19-aastaste neidude hulgas huvi ateismi vastu erakordselt kõrge - 41,6 % küsitletuist (vt. table 21), s.o. peaaegu niisama kõrge kui samas vanusekategorias huvi eeskavaga tantsuõhtute vastu (45,9 %).

³⁰⁾ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, lk. 108.

³¹⁾ ТПИ КСУ, ф.1, н.м.1, с.-ü.33.

Tabel 21.

Meeste ja naiste huvi ateistlike loengute vastu (protsentides):

Üldse	V a n u s e s				
	kuni 19 a.	20-29 a.	30-39 a.	40-55 a.	üle 56 a.
Mehed 25,4	24,8	26,6	28,4	24,8	16,2
Naised 25,9	41,6	26,6	22,9	15,7	14,8

Noormeeste ja meeste huvi ateistlike loengute vastu püsib kuni 55. eluaastani kogu aeg enam-vähem ühel tasemel - 25-28 protsendi piirides, ja alles siis langeb 16,2 protsendile.

Neidude huvi ateismi vastu langeb järsult pärast 20. eluaastat, püsib kuni 40. eluaastani umbes veerandi tasemel ja langeb siis 15 protsendile.

On päris selge, et üle 40 aasta vanuste naiste ja enam kui 55-aastaste meeste hulgas ateistlik selgitustöö enam efektiivne ei ole. Seevastu peitub noorte, eriti neidude uudisnimus ja huvis hea võimalus teadusliku maailmavaate kujundamiseks, mis aitaks vähendada religiooni "taastootmist" vanemaealiste naiste hulgas.

Küsimus on selles, millised klubitöö vormid huvitavad noori? Ateistlikke lühipalu ja huvitavat ateistlikku lühiinformatsiooni võib lülitada tantsuõhtute eeskavva. Noori huvitab kohvik-klubi. Meelsasti kohtuksid noored mitmesuguste huvitavate isikutega, miks siis ka mitte teadlaste ja tuntud ateistidega. Oskuslikult koostatud ateismiteemalised viktoriinid, konkursid ja mängud aitavad niisuguseid klubiõhtuid huvitavaks muuta. Tallinna Polütehnilise Instituudi ateistliku noorteklubi "Atheos" tegevus kinnitab seda, et ateism võib noori isegi väga huvitada. Mis just noo-

ri ateismis huvitab, sellest veidi allpool. Üldse aga on noored tänulik ja ergas kuulajaskond, olgu vaid esinejad asjatundlikud ning üritused emotsionaalsed ja noortepärased.

Ülaltoodud mõtted on ainult mõned võimalused ateistlikuks klubitööks peamiselt mitteuskliku küllastajaskonnaga. Ent perekonnaliikmete, tuttavate ja ühiskondliku arvamuse kaudu kandub selle töö mõju usklikeeniigi.

Praktika on Et ateistliku kasvatustöö vastu huvi tõe kriteerium. äratamine ja selle tööloigu efektiivsuse tunduv tõstmine pole ainult abstraktne võimalikkus, seda näitavad parimate klubide, samuti kõrgemate õppeasutuste kogemused.

Üleliidulise tunnustuse osaliseks on saanud Pärnu ateismi rahvaulikool, mille tööst on palju õppida. Ametiühingute Tartu Kultuurihoone juures töötab aastaid edukalt ateismi rahvaulikool, viimastel aastatel on sellele lisandunud ateismi rahvalektorium.

Kohtla-Järve linnas, kus rea aastate jooksul ateistlikule kasvatustööle tublisti tähelepanu on osutatud, oli elanike huvi ateistlike loengute vastu umbes kaks korda suurem kui Viljandis ja Tallinnas.

Tallinna Polütehnilise Instituuti astuvate noorte hulgas on huvi ateismi vastu olnud aastate jooksul isegi madalam kui kuni 19-aastaste klubiküllastajate hulgas - vastavalt 30,6 ja 35,6 protsenti küsitletutest.

Anonüümsel küsitlusel, mis viidi läbi esimesel kursusel enne "Teadusliku ateismi aluste" loengute algust, vastas 3139 üliõpilasest ainult 960, et ateism neid huvitab. Pärast kursuse kuulamist oli samades üliõpilasrühmades üle 90 protsendi neid, kes ateismi huvitavaks pidasid. Üliõpilaste huvi ateismi vastu kasvas kolmekordseks.

Tabel 22.

Üliõpilaste vastused küsimusele "Kas Teid huvitab teaduslik ateism?" (protsentides küsitletute üldarvust enne ja pärast ateismikursuse kuulamist);³²⁾

Aastad	Jaatavad vastused - huvitab		Eitavad vastused - ei huvita		Ei tea, ei vasta		langus	
	enne	pärast	juur- dekasv	enne	pärast	enne		pärast
1965	42,2	90,6	+48,2	14,6	7,0	43,0	2,4	-40,6
1966	23,6	84,2	+60,6	20,6	14,0	55,7	1,8	-53,9
1967	28,2	94,7	+66,5	13,6	3,9	58,2	1,4	-56,8
1968	30,2	91,9	+61,7	18,5	7,1	51,3	1,0	-50,3
1969	29,7	90,7	+61,0	20,3	8,1	50,0	1,2	-48,8
5 aasta kesk- mine	30,6	90,5	+59,9	17,6	8,0	51,8	1,5	-50,3

Tabelist nähtub, et üliõpilaste huvi kasv toimus peamiselt ateismi suhtes varem ükskõiksete, indiferentsete noorte arvel. Üle poole küsitletutest (51,8 protsenti) vastas algul, et ei tea, ei oska öelda, kas ateism neid huvitab, või jättis sellele küsimusele vastamata. Pärast ateismiga tutvumist niisuguseid peaaegu ei olnud (1,5 protsenti). Sellise meele muutuse põhjuseks oli konkreetne ja asjalik tutvus ateismiga. Seda tõendasid ka üliõpilaste vastused küsimusele "Mis meeldis ateismi loengutes?" Üldse küsitleti aastatel 1965-1968 pärast ateismiloengute lõppu 2109 üliõpilast. Küsitlus oli anonüümne ja küsimused lahtised, s.t. mingisuguseid võimalikke vastuse variante, mis oleksid võinud suunata vastajate arvamust, ette ei antud.

³²⁾ TPI ESU, f.1, nim.1, s.-ü. 43.

Aastate lõikes vastasid küsitletud järgmiselt
(protsentides küsitletute üldarvust):³³⁾

Tabel 23.

Aastad	1965	1966	1967	1968
Küsitletute üldarv	469	553	583	504
Vastas konkreetselt, mis meeldis (%%-s)	93,3	92,0	95,8	95,2
Ei vastanud või vastas, et ei tea (%%-s)	6,1	6,7	3,9	4,4
Vastas, et midagi ei meeldinud (%%-s)	0,6	1,3	0,3	0,4
	100,0	100,0	100,0	100,0

Konkreetsed vastused jagunesid alljärgnevalt
(protsentides):³⁴⁾

Tabel 24.

Mis meeldis ateismi loengutes	1965	1966	1967	1968
1. Konkreetsus, faktid, näited tegelikkusest, seos tänapäevaga, elulisus	44,3	37,3	34,1	50,0
2. Loengute ülesehitus, esitusviis, lektor	17,3	17,2	25,8	20,0
3. Diferentseerimata vastused ("meeldis kõik", "kõik oli huvitav")	12,2	16,4	20,7	19,2
4. Üldine silmaringi laienemine	4,0	12,9	5,9	19,2

Kõikidel aastatel hinnati kõige enam loengute konkreetsust ja teadmiste uudsust.

Võidakse väita, et toodud näited pole tüüpilised, et tegemist on kohtadega, kus tegutsevad kogenud ja nimekad

³³⁾ TPI KSU, F.1, nim.1, s.-ü.43.

³⁴⁾ TPI KSU, f.1, nim.1, s.-ü.43.

ateistid - Eesti NSV teeneline kultuuritegelane dotsent Anatoli Mitt Tartus, Hilja Treuberg Pärnus, Karl Soop Kohtla-Järvel jne. Tänu niisugustele entusiastidele on ateism kohtadel tõepoolest palju edasi läinud, ent nemad pole kaugeitki ainsad ega erandid. Häid ateiste leidub mujalgi, kuigi need pole kusagil piisavalt.

Selleks, et laiendada ateistlikku kasvatustööd, muuta see tõhusamaks, on tarvis juurde kasvatada kvalifitseeritud ateiste, kelle teadmised oleks tänapäeva tasemel. Neid peaks leiduma iga rajooni ja linna kultuuritöötajate hulgas.

Viimastel aastatel, pärast NLKP Keskkomitee poolt 1964.a. jaanuaris tarvitusele võetud abinõusid, on palju ära tehtud ateistliku kasvatustöö teaduslikumaks muutmiseks. Palju on uut.

Senine praktika, kus kultuuritöötajate seminaridel peeti aeg-ajalt mõni üksik loeng religioossete organisatsioonide tegevusest ja ateistliku kasvatustöö ülesannetest, praegu enam ei rahulda. Neile töötajatele, kes ateistlikku kasvatustööd organiseerivad ja juhivad, on tarvis sügavamaid teadmisi kui saab anda üksik loeng või ühepäevane seminar.

Hästi sobib ateismi rahvaülikooli vorm spetsiaalselt kultuuritöötajate jaoks kohandatud õppekavaga või siis ateistliku kasvatustöö teoreetiliste ja praktiliste küsimuste sihikindel ja plaanipärane käsitlemine tervel real järgnevatel seminaridel, et anda põhiküsimustest võimalikult täielik ülevaade. Mingid võtted ja uued töövormid, kohvik-klubid ja klubi-kohvikud ei aita, kui meil pole inimesi, kes oma teadmiste ja oskustega neile õige sisu annaksid. Ainult sügav sisu kaasaegses ja huvitavas vormis tagab edu.

Kultuuritöötajate ateismialaste teadmiste tõstmine

on üheks tingimuseks, et edukalt täita partei programmis püstitatud ideoloogiline peaülesanne "kasvatada kõigis töötajates kõrget ideelisust ja ustavust kommunismile, kommunistlikku suhtumist töösse ja ühiskondlikku majandusse, täielikult jagu saada kodanlike vaadete ja kommete jäänustest, igakülgsest, harmooniliselt arendada isiksust, luua tööeline vaimse kultuuri rikkus" ³⁵⁾.

---

³⁵⁾ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, lk.107-108.

T.Korv

HUVIST ERINEVATE KLUBIÕHPUTE VASTU

Üleliiduliselt korraldatud sotsioloogilise uurimuse ankeedis töötajate vaba aja veetmisest oli järgmine küsimus: "Kas Te alati teate, kuidas veeta oma vaba aega?" Ainult 66,3 % küsitletuist vastasid sellele jaatavalt. See asjaolu näitab teravat vajadust suunata inimeste vaba aja veetmist. On vaja, et iga ühiskonnaliige õpiks hindama aega ja kasutama seda maksimaalse kasuga. Inimeste vaba aja harrastused avaldavad suurt mõju tema isiksuse edasisele kujunemisele. Kuidas aga inimene oma "vaba aega" kasutab, oleneb tema ideaalidest, teadmiste pagasist ja võimetest.

ÜLKNÜ XVI kongress juhtis tähelepanu vajadusele parandada noorsoo vaba aja veetmist, aidates "arukalt kasutada aega oma poliitilise ja kultuurilise silmaringi avardamiseks, teadusliku, tehnilise ja kunstilise omaloomingu harrastamiseks..." x)

Töötajate vaba aja sisustamisel on väga palju teha meil, kultuuriasutustel.

Sotsioloogiline uurimus "Klubi ja kaasaeg" aitas välja selgitada kuivõrd klubide poolt korraldatavad üritused rahuldavad kaasaja nõudlikku külustajat.

x) ÜLKNÜ XVI kongressi resolutsioonist ettekande "ÜLKNÜ Keskkomitee aruanne ja komsomoli ülesanded noorsoo kasvatamisel V.I.Lenini õpetuse vaimus" põhjal.)

Alljärgnevalt vaatleme klubikülastajate suhtumist erinevatesse klubiüritustesse ja huvi üksikute klubiõhtute vastu. Huvi järgi reastusid klubiüritused järgmiselt:

Tabel 1.

Huvi erinevate klubiõhtute vastu
(protsentides küsitletute üldarvust):

Jrk. nr.	Ü r i t u s	Raske öel- da, pole näinud	Huvi- tab väga	Huvi- tab	Huvi- tab vähe	Üldse ei hu- vita
1.	Estraadikontsert	2,2	48,3	32,3	7,1	6,2
2.	Näiteringi esine- mine	2,6	30,8	39,6	15,1	7,8
3.	Kohtumised tuntud tegelastega	9,6	23,2	40,3	13,4	8,9
4.	Eeskavaga tantsu- õhtud	6,0	22,6	36,7	14,5	16,8
5.	Karnevalid, maski- ballid	5,9	25,1	32,6	16,6	14,6
6.	Mitmesugused näitu- sed	5,9	14,9	42,0	21,1	10,2
7.	Kohvik-klubi	16,7	29,5	24,5	10,2	14,3
8.	Rahvatantsukollek- tiivvi esinemine	3,3	14,5	34,8	26,2	15,9
9.	Koori esinemine	3,1	12,2	29,5	29,1	20,2
10.	Puhkpilliorkestri esinemine	4,5	13,4	26,3	25,8	24,5
11.	Perekonnaõhtu	22,9	16,3	23,1	14,1	18,3
12.	Eeskavata tantsu- õhtu	3,6	8,6	24,0	26,0	31,7
13.	Mängude õhtu	12,8	12,8	28,8	21,0	17,9
14.	Huivialaklubi	33,1	11,3	14,4	11,0	16,1

Et oleks kergem analüüsida, jaotame klubiüritused tinglikult kahte rühma, millest esimese moodustavad isetegevuslaste esinemised, kontserdid ja etendused ning teise rühma mitmesugused klubiõhtud ja näitused.

Isetegevuslaste esinemised

Uurimus kinnitas, et kõige rohkem tuntakse huvi isetegevuslaste esinemiste vastu. Esikohal on siin estraadikontserdid (80,6 %) ja näiteringide esinemised (70,4 %).

Enamus elanikest peab klubi põhiülesandeks pakkuda küllastajatele kunstilist elamust. Ka nendest, kes arvavad, et klubi peab olema kohaks, kust saada kunstilist elamust, on kõige suurem protsent huvitatuid estraadikontsertidest (87,2 %) ja näiteringide esinemistest. Klubisse tulla eelkõige kuulama kontserti ja vaatama etendust.

Huvi isetegevuslaste esinemiste, kontsertide ja etenduste vastu reastus järgmiselt (huvitab väga + huvitab):

1. Estraadikontsert (80,6 %)
2. Näiteringi esinemine (70,4 %)
3. Rahvatantsukollektiivi esinemine (49,3 %)
4. Koori esinemine (41,7 %)
5. Puhkpilliorkestri esinemine (39,7 %)

Elanike suhtumine isetegevuslaste esinemistesse, kontsertidesse ja etendustesse on erinev maal ja linnas, samuti erinevates vanusegruppides.

Tabel 2.

Huvi isetegevuslaste esinemiste vastu seoses vanusega
(protsentides vastava vanusegrupi küsitletutest):

Vanus	Puhkpilli- orkestri esinemine	Rahvatantsu- kollektiivi esinemine	Estraadi- kontsert	Koori esine- mine	Näiteringi esinemine
kuni 16 a.	18,1	36,1	85,3	13,1	65,6
17-19 a.	17,3	32,4	89,4	19,5	55,9
20-24 a.	25,1	41,9	89,5	29,4	66,8
25-29 a.	36,1	51,1	82,6	34,8	65,3
30-39 a.	51,6	52,2	83,6	50,7	80,1
40-55 a.	56,2	63,2	74,1	62,0	79,8
üle 56 a.	61,4	60,6	34,7	64,6	72,7

Lähtudes vanusegruppidest on kooride, puhkpilliorkestrite ja rahvatantsukollektiivide esinemistest rohkem huvitatud vanemad inimesed. Huvi kasvab koos vanusega, eriti pärast 30. eluaastat. Kõige enam on kooride ja puhkpilliorkestrite esinemistest huvitatud üle 56 eluaasta inimesed - ligi kaks kolmandikku küsitletutest (vastavalt 64,6 % ja 61,4 %). Rahvatantsukollektiivi esinemine pakub kõige enam huvi 40-55-aastastele inimestele, ka siin on asjast huvitatuid ligi kaks kolmandikku vastavas vanuses küsitletuist (63,2 %).

Kuna tegemist on vanemate inimestega, siis on ka loomulik, et tööalade järgi pakuvad vastavad kontserdid enam huvi pensionäridele ja koduperenaistele. Puhkpilliorkestrite esinemiste vastu tunnevad rohkem huvi kolhoosnikud (42,5 %) ja põllumajanduse mehhanisaatorid, rahvatantsukollektiivide esinemiste vastu aga kultuuri- ja kunsti- (64,7 %) ning põllumajandustöötajad.

Vanusega seletub ka kooride esinemistest huvitatute madal haridustase (53,9 % kuni 4-klassilise haridusega).

Võrreldes huvi maal ja linnas, nähtub, et maal on see tunduvalt suurem kui linnas, eriti punkpilliorkestrite ja kooride kontsertide osas. Rahvatantsukollektiivide esinemiste vastu on huvi maal ainult veidi suurem kui linnas, kuid suuremates linnades - eriti Tallinnas siiski võrdlemisi väike.

Tabel 3.

Huvi klubiürituste vastu erinevates rajoonides
(protsentides):

Jrk. nr.	Ü r i t u s	Tal- linn	K.-Järve linn		Viljandi maa linn		Haapsalu maa linn	
			linn	maa	linn	maa	linn	maa
1.	Eeskavaga tantsu-õhtu	21,7	20,6	23,5	26,5	18,7	21,4	26,0
2.	Eeskavata tantsu-õhtu	10,3	11,9	5,0	14,1	5,0	11,4	5,6
3.	Puhkpilliorkestri esinemine	5,4	6,9	23,2	9,2	19,6	5,5	21,4
4.	Rahvatantsukollektiivi esinemine	9,4	15,6	15,5	14,6	17,4	15,9	16,3
5.	Karnevalid, maski- ballid	20,6	30,6	30,2	23,2	25,1	18,9	28,3
6.	Estraadikontserdid	38,6	56,9	54,3	40,5	45,2	50,7	56,1
7.	Koori esinemine	6,6	8,1	18,2	10,3	15,5	9,0	15,8
8.	Näiteringi esine- mine	16,9	24,4	41,3	27,6	33,3	29,9	43,9
9.	Mitmesugused näi- tused	15,4	16,3	14,7	13,0	15,1	12,9	17,3
10.	Mängude õhtud	12,3	11,9	15,2	15,1	12,3	12,9	13,3
11.	Perekonnaõhtud	14,3	19,4	20,5	12,4	26,0	9,0	10,2
12.	Konvik-klubi	35,1	21,3	32,8	27,0	21,0	33,3	28,6
13.	Kohtumised tuntud tegelastega	24,3	25,0	22,9	21,6	25,2	19,4	24,0
14.	Huvialaklubi	12,6	6,9	10,6	14,6	9,1	14,4	10,2

Vaadeldes kontserte ja etendusi seoses soovitatavate ürituste arvuga selgub, et inimesed, kes on huvitatud puhkpilliorkestrite, kooride, rahvatantsukollektiivide ja näiteringide esinemistest, tahavad klubilt kõige rohkem paar üritust kuus. Vähem huvi tunneb kontsertide vastu see klubiküllastajate grupp, kes soovib klubilt rohkem üritusi.

Vaadeldes rahvatantsukollektiivide, kooride ja puhkpilliorkestrite esinemistest huvitatute suhtumist teistesse klubiüritustesse, saab ettekujutuse, millised on nende inimeste huvid, millised klubiõhtud tooksid neid sagedamini klubisse. Kahjuks tuleb siinkohal piirduda ainult ankeedis loetletud ürituste vormidega.

Rahvatantsukollektiividest huvitatud tunnevad suurt huvi ka huvialaklubide (peaaegu 4/5 - 79,6 % vastab: huvitab + huvitab väga), näiteringide esinemiste, kohtumisõhtute, näituste ja kohvik-klubiõhtute vastu. Puhkpilliorkestrite ja kooride esinemistest huvitatutele meeldib küllastada ka kõiki teisi isetegevuslaste kontserte ja etendusi, samuti näitusi ja kohtumisõhtuid.

Ülaltoodust nähtub, et inimesed, kes küllastavad ühe isetegevusžanri kontserte, tunnevad huvi ka teiste žanride vastu. Klubitöötajad peaksid ürituste planeerimisel seda arvestama. Kontserdid ja etendused pakuksid meeldivat meelelahutust ka vanematele inimestele.

Et isetegevuslaste kontserte muuta mõjuvamateks ja mitmekesisemateks, oleks vajalik pöörata nende koostamisele ja lavastamisele suuremat tähelepanu. Huvitavas stsenaariumis pääsevad koorid, orkestrid ja tantsurühmad palju elamuslikumalt mõjule ja on nauditavad igale vanuseastmele.

Huvitavalt koostatud rahvuslikud õhtud (vastlaõhtud, nääripeod, jaaniõhtud, kadri- ja mardipäev jne.) on sobi-

vaks esinemiskohaks puhkpilliorkestritele, kooridele ja rahvatantsurühmadele. Laulude, tantsude ja pillilugudega põimitud vanad rahvakombed, -tarkused ja -pärимused pakuvad palju võimalusi kasutada nimetatud isetegevuskollektiive uues ja huvitavas vormis.

Nagu senised kogemused on näidanud, valitseb taoliste õhtute vastu suur huvi. Rahvuslike õhtute organiseerimisel on häid kogemusi Paide rajooni Imavere maakultuurimajal, kust näitena võib tuua niisuguste uute rahvuslikku laadi ürituste juurutamist, nagu "Esimese vao pidu" ja "Esimese viljavihu pidu", mis on muutunud toredaks traditsiooniks külvitööde ja lõikuse alguse puhul. Võib nimetada veel vastlaõhtuid Valga rajooni Sooru kultuurimajas, kadriõhtut Paide rajooni kultuurimajas jne.

Suur huvi valitseb nii maal kui ka linnas külalis- isetegevuslaste vastu (46 % küsitletuist on huvitatud). Külaliste eelistamine ei sõltu vanusest, kuigi võib öelda, et nooremad on sellest veidi rohkem huvitatud; koos vanusega suureneb veidi ka huvi kohalike isetegevuslaste vastu. Tervisrea juurdekirjutuste autorid soovisid kontserte väljapoole, külalissetendusi, külalislauljate ja orkestrite kontserte.

Et rahuldada elanike huvi külalissetegevuslaste vastu, samuti mitmekesistada kontsertide ja etenduste programme, tuleks klubidel rohkem mõelda isetegevuslaste kontsertide ja temaatiliste ürituste vahetamisele.

Kõige sobivamateks päevadeks kontsertide ja etendus- te korraldamiseks peab enamus laupäeva ja pühapäeva.

Väga suur huvi valitseb näiteringide esinemiste vastu (70,4 %). Lähtudes vanusest, on sellest kõige rohkem huvitatud 30-39-aastased inimesed, kellest 4/5 käib meel- sasti näiteringi etendustel (80,1 %). Järgneb 40-56-aastas-

te elanike grupp. Kuid ka nooremad tunnevad näiteringide esinemiste vastu küllaltki suurt huvi. Kõige vähem on näiteringidest huvitatud 17-19-aastased noored.

Maal tuntakse näiteringide vastu tunduvalt suuremat huvi kui linnas. Tööaladest lähtudes pole mingit erilist grupeerumist märgata. Need, kes on huvitatud näiteringidest, tunnevad huvi ka estraadikontsertide, näituste, tuntud tegelastega kohtumiste ja karnevalide vastu.

Kõige populaarsemad on klubiküllastajate hulgas estradikontserdid (80,6 %). Huvi estradikontsertide vastu on peaaegu ühtlaselt suur nii maal kui ka linnas, noorte kui ka vanemate hulgas, vähenedes mõningal määral alles pärast 40. eluaastat.

17-24-aastastest küsitletutest on peaaegu 90 % (89,4 % ja 89,5 %) huvitatud estradikontsertidest. See paneb klubitöötajale erakordselt suure vastutuse. Sageli jätab estradikontsertide kunstiline tase küllaltki palju soovida, repertuaar on vananenud ja maitsetu, ei vasta esinejate võimetele. Noorte kunstilise maitse kujundamine ja esteetiline kasvatamine oleneb suurel määral klubitöötajatest endist. Töö noorsooga on erakordselt vastutusrikas ja loov töö, mis ei tohi kanda kroonulikkuse ega šablooni pitsatit. Tuleks arvestada, et paljud noored on huvitatud rütmimuusikast ja moodsatest tantsudest. Öhtu korraldajad ei tohiks neid mõtlematult ära keelata, sest noorte ja vanade maitseid erinevad tunduvalt. Maitse sõltub inimeste temperamendist, nende psüühilisest laadist, vanusest, elurütmist. Meie beat-muusika harrastajate hulgas on palju noori, kelle muusikalist maitset oleks vaja rohkem suunata ja arendada, neid õpetada, et viia neid tõsise muusika juurde - pind selleks on olemas. Noortele ei saa peale suruda maitseid, mis sobisid aastakümneid tagasi, see teki-

4. Näitused (56,9 %)
5. Kohvik-klubi (54,0 %)
6. Perekonnaõhtud (39,4 %)
7. Eeskavata tantsuõhtud (32,6 %)
8. Mängude õhtud (32,1 %)
9. Huvialaklubid (25,7 %)

Kahjuks puudusid klubiküllastaja ankeedis küsimused huvist temaatiliste õhtute, elavate ajalehtede ja küsimuste-vastuste õhtute kohta. Ankeedi esialgses variandis olid need olemas, kuid nagu näitas prooviküsitlus, ei tuntud enamasti neid töövorme ega osatud nende vahel vahet teha. Seetõttu jäid küsimused temaatilistest üritustest välja, kuigi klubitöötaja seisukohalt on neil oluline tähtsus.

Huvi mitmesuguste klubiõhtute vastu on tihedalt seotud küsitletute vanusega.

Tabel 4.

Huvi klubiõhtute vastu
(protsentides küsitletutest vastavalt vanusegruppi-
dele):

Vanus	Kohtumised tuntud te- gelastega	Mitmesu- gused näitused	Eeskavaga tantsuõhtu	Eeskavata tantsuõhtu	Karneva- lid, mas- kiballid
kuni 16-a.	68,8	64,1	82,0	63,9	73,8
17-19 a.	60,3	46,7	76,8	68,7	67,0
20-24 a.	66,5	54,2	82,2	49,7	65,0
25-29 a.	72,1	60,5	68,7	31,4	63,5
30-39 a.	69,4	62,8	54,7	18,8	57,8
40-55 a.	60,1	64,5	34,2	7,9	45,7
üle 56 a.	43,4	50,6	22,6	7,3	37,3

Väga suur huvi valitseb kohtumisõhtute vastu, mis on klubiõhtute hulgas esikohal. Ainult 8,9 % küsitletutest

vastas, et neid ei huvita kohtumisõhtud tuntud tegelastega. Kohtumisõhtutest on huvitatud väikese kõikumisega inimesed kuni 55. eluaastani ja suur protsent vanemaidki (43,4 % küsitletutest üle 55 eluaasta). Kõige rohkem on kohtumisõhtutest huvitatud 25-40-aastaste elanike grupp ja peaaegu kolmveerand 25-29-aastastest vastajatest.

Huvi kohtumisõhtute vastu saab seostada küsitletute haridusega: suuremat huvi tunnevad kesk-eri-, lõpetamata ja lõpetatud kõrgema haridusega inimesed, väiksema haridusega inimeste huvi on väiksem. Kuni 4-klassilise haridusega elanikud on kohtumisõhtutest vähe huvitatud.

Töölaladest lähtudes on huvi suurem kultuuri- ja kunstialal töötajatel, põllumajandusspetsialistidel, õpetajatel, meditsiini- ja insener-tennilistel töötajatel.

Maa- ja linnaelanike vastuste võrdlemisel selgub, et maal on huvi veidi suurem kui linnas.

Vaadeldes huvi kohtumisõhtute vastu seoses soovitate ürituste arvuga nähtub, et kohtumisõhtutest on kõige enam huvitatud need inimesed, kes meelsamini külastaksid klubi mõned korrad kuus. Peale kohtumiste tuntud tegelastega on nad veel huvitatud estraadikontsertidest, näiteringide esinemistest ja mitmesugustest näitustest.

Ankeedi juurdekirjutused näitasid, et soovitakse kohtumisi näitlejate, ühiskonnategelaste, endiste rinde meeste ja miilitsatöötajatega. Noorte hulgas on populaarsuse võitnud rajoonide kolhoosinoorte omavahelised kohtumisõhtud.

Võimalusi kohtumisõhtute korraldamiseks on palju. Kõige tahtsam on iga ürituse planeerimisel mõelda, kellele see on adresseeritud ja mida sellega taotletakse. Soovitatav on organiseerida niisugused üritused konkreetsele inimeste rühmale.

Kuna põllumajandussaaduste tootmise suurendamise, toodangu omahinna alandamise ja töötootlikkuse tõstmise ülesannetega on seotud kõik kolhoosid, tuleks korraldada rahvamajade baasil põllumajandusspetsialistide, loomakasvatajate, mehhanisaatorite ja põlluharijate omavahelisi piirkondlikke kohtumisi. See võimaldaks tutvuda naabrite kogemustega, innustaks võistlusele paremate töötulemuste eest. Niisuguseid kohtumisi on edukalt korraldatud vabariigi rajoonides.

Peale oma ala spetsialistide - kultuuritegelaste, teadlaste, tootmisesrindlaste, väljapaistvate ühiskonnategelaste - võiks kohtumisõhtutele kutsuda ka huvitavaid isiksusi, keda võib sageli leida oma ümbruskonna inimeste hulgast. Näiteks organiseeris Tallinna ETKVL Keskuse klubi sarja huvitavaid õhtuid "Inimene sinu kõrval", mille eesmärgiks oli näidata inimest tema mitmekülgsuses, avada tema sisemaailm ja huvialad. Õhtutel vesteldi intervjuu korras inimestega, kelle huvialad on hoopis erinevad nende igapäevasest tööst, kes vabal ajal tegelevad maalimise, iluaiananduse, filateelia, puunikerdamise, esperanto keelega jne. Huvitavaid inimesi on kõikjal, tuleb vaid oma ümbruskonna inimesi paremini tunda.

Küllaltki vähe on klubid kasutanud sellist töövormi nagu mitmesugused näitused. Uurimuse tulemused näitavad, et näituste vastu tuntakse vägagi suurt huvi, ja seda eriti vanemate inimeste osas. Kõige rohkem on näitustest huvitatud 30-55-aastased elanikud ja ligi 2/3 40-55-aastastest inimestest.

Huvi näituste vastu on seotud ka haridustasemega. Kuigi erinevused pole eriti suured, võib öelda, et suurema haridusega inimesed on mitmesugustest näitustest rohkem huvitatud. Kõige suurem huvi valitseb kesk-eri-, lõpetama-

ta ja lõpetatud kõrgema haridusega elanike hulgas ja seda nii maal kui ka linnas. Huvis näituste vastu pole maa ja linna vahel üldse erilist vahet märgata. Ka tööalade lõikes ei ole suuri erinevusi.

Uurimusest nähtub, et need inimesed, kes soovivad klubilt uusi ja huvitavaid teadmisi, on ka rohkem huvitatud näitustest ning kohtumistest tuntud tegelastega.

Üle poole näitustest huvitatutest tunneb huvi näiteringide esinemiste ja kohtumisõhtute vastu.

Ankeedi juurdekirjutused näitavad, et rohkem soovitakse foto- ja tarbekunsti näitusi. Oli esitatud soov organiseerida kolleksionääride kogude näitusi.

Vastavate ringide olemasolu korral (tarbekunsti, laste käsitöö, foto jne.) võivad klubid edukalt korraldada ringiliikmete tööde näitusi. Rohkem tuleks leida ka võimalusi rändnäituste organiseerimiseks.

Imavere maakultuurimaja juurde on loodud koduloomuseum, mille eksponaadid on kogutud oma ümbruskonna inimestelt. Muuseumi jaoks eraldatud väike tuba ei suuda enam mahutada arvukaid eksponaate ja väljapanekuid. Selline muuseum pakub suurt huvi kõigile küllastajatele. Ka teised kultuuriasutused võiksid kodulooringide kaasabil kasutada rohkem sellist võimalust oma töö mitmekesistamiseks.

Vaatleme huvi tantsuõhtute vastu. Ankeedis olid eraldi küsimused eeskavaga ja eeskavata tantsuõhtutest.

Uurimus kinnitas, et eeskavaga tantsuõhtute vastu tuntakse tunduvalt suuremat huvi (59,3 %), kui eeskavata tantsuõhtute vastu (huvitatuid peaaegu poole vähem).

Eeskavata tantsuõhtute küllastajateks on peamiselt kuni 20-aastased noored. 2/3 17-19-aastastest noortest käivad meelsasti eeskavata tantsuõhtutel, vanemate juures

huvi langeb.

Eeskavaga tantsuõhtud pakuvad kõige suuremat huvi 20-24-aastastele noortele (82,2 %), kuid ka nooremad ja vanemad on neist huvitatud.

Haridus ei mõjusta huvi tantsuõhtute vastu.

Töölade järgi vaadatuna on eeskavata tantsuõhtute vastu veidi väiksem huvi õpetajatel ja insener-tehnilistel töötajatel, suurem aga põllumajandusalal töötajatel.

Võrreldes maad ja linna selgub, et maal on suurem huvi eeskavaga tantsuõhtute vastu, linnas aga vastupidi.

Siinjuures tuleb märkida, et nii eeskavaga kui ka eeskavata tantsuõhtute publiku huvi teiste klubiürituste vastu on sarnane: meeldivad estraadikontserdid, kohtumised tuntud tegelastega, karnevalid ja näiteringide esinemised.

Kuna huvi tantsuõhtute vastu on suur, tuleks pöörata nende läbiviimisele suuremat tähelepanu. Praegu aga mööduvad tantsuõhtud ilma erilise ettevalmistuseta ja organiseerimata. Kuna tantsuõhtute külastajaid jätkub, osutab klubitöötaja suuremat tähelepanu teiste, vähem külastatavate õhtute ettevalmistamisele.

Tantsuõhtutel jätab sageli soovida tantsuorkestrite mängutase, tantsurepertuaar, samuti tantsukultuur, noorte riietus ja käitumine. Väga populaarsed on noorte hulgas peotantsuringid ja -klubid. Nende omavahelised kohtumised, samuti demonstratsiooniesinemised aitavad mitmekesistada peoõhtute programme ja tõsta tantsukultuuri. Peotantsu massilise õpetamise ja tantsukultuuri kasvatamisega saame kujundada noorukites head maitset. Tantsuõhtutele sobivad vahelduseks vestlused käitumisest, tantsukultuurist, moedemonstratsioonid. Seda kinnitavad ka ankeetide juurdekirjutused. Näiteks avaldati soovi külastada tantsuõhtut "Kuidas Teie tantsite", "Kuidas käi-

tuda jne. Tantsuõhtute mitmekesistamiseks peaksid klubides kindla koha võitma ka temaatilised tantsuõhtud, nagu vals-side õhtu, rahvuslike tantsude õhtu, "Tants läbi aegade" jne. Pole õige uute tantsude tekkimisega kaotada endiste kaunite tantsude osatähtsus peosaalis, vaid uute kõrval tuleks säilitada ka kaunimad tantsud meie senisest repertuaarist.

Karnevalidest ja maskiballidest on huvitatud rohkem kui pooled küsitletuist (57,7 %), kusjuures vanuse mõju on väga väike. Kõige rohkem on huvitatud 17-19-aastased noored. Koos vanuse suurenemisega langeb huvi, kuid väga aeglaselt.

Tabel 5.

Vanus 17-19a. 20-24a. 25-29a. 30-39a. 40-55a. üle 56 a.

Huvita-	67,0	65,0	63,5	57,8	45,7	37,3
tud (%)						

Nagu tabelist nähtub on 40-55-aastastest peaaegu pooled ja üle 56 aasta vanustest küsitletutest rohkem kui 1/3 huvitatud karnevalidest. Seetõttu tuleks klubitöötajail pöörata suuremat tähelepanu karnevalide ja maskeraadide korraldamisele.

Karnevalid ja maskiballid nõuavad suurt ettevalmistust. Tihti näeme küll kuulutusi, mis kutsuvad nimetatud õhtule, kuid sisuliselt ei erine üritus palju eeskavaga tantsuõhtust. Puudub karnevalile sobiv miljöö ja dekoratsioon, vastav meeleolu, leidlikkus ja fantaasia, õhtule sobivad üllatused ja huumor. Hästi organiseeritult ja oskuslikult on läbi viidud balle ja karnevale näiteks Põlva rajooni kultuurimajas.

Tabel 6.

Huvi klubiõhtute vastu
(protsentides vastava vanusegrupi küsitletuist):

Vanus	Kohvik- klubi	Perekonna- õhtu	Mängude õhtu	Huivialaklubi
kuni 16.a.	49,2	19,5	37,7	36,3
17-19 a.	80,3	19,1	46,7	29,0
20-24 a.	78,3	34,2	57,0	30,4
25-29 a.	66,9	47,7	51,1	27,9
30-39 a.	48,7	53,7	41,7	27,0
40-55 a.	27,1	47,6	30,3	19,1
üle 56 a.	14,7	32,7	19,4	13,4

Suhteliselt väike huvi valitseb mänguõhtute vastu. Ainult 1/3 küsitletuist (32,1 %) vastas, et on mänguõhtutest huvitatud. Lähtudes vanusest, on mängude õhtutest kõige enam huvitatud 20-29-aastased (57,0 % ja 51,1 %), kuid võrreldes 17-19-aastestega ja üle 30 eluaasta inimestega, pole huvide vahe eriti suur.

Reamine vähese huvi põhjus näib peituvat selles, et mänguõhtuid on seni vähe korraldatud. Rohkem kasutatakse üksikuid mängu puhkeõhtute sisustamiseks tantsu vaheaegadel ja nende vastu tuntakse ka huvi. Puhkeõhtute külalastajad tahaksid tihti õhtust aktiivsemalt osa võtta. See võimalus tuleks neile anda. Mitmed juurdekirjutused räägivad huvist viktoriinide, mängude ja KVN-tüüpi õhtute vastu. Viktoriinid annavad võimalusi näidata organiseerimis- ja algatusvõimet, nendeks valmistudes loetakse läbi terve rida raamatuid, otsitakse andmeid ja fakte. Viktoriinide sarjad majandite vahel aitavad kaasa oma

kodukoha ajaloo innukale uurimisele. Mitmed vabariigi kultuuriasutused korraldavad viktoriinide sarju, mis haaravad erinevaid alasid: võisteldakse ka osavuses, reageerimiskiiruses ja vaimukuses.

Ekslik oleks arvata, et mängud on sobivaks meelelahutuseks ainult noortele. Mängud pakuvad huvi ja meelelahutust igale eale ja on punkeõhtul meeldivaks vahelduseks. Praktika näitab, et mängude õhtutest võtavad meelsasti osa ka vanemad klubikülastajad ja sageli isegi noortest aktiivsemalt. Mängude ja meelelahutuste valikul tuleb arvestada eelkõige mängijate vanust ja huvisid ning leida sellele vastavad mängud.

Harva korraldatakse aga stsenaariumi järgi koostatud huvitava teemaga mängude õhtuid. Niisugused õhtud võimaldavad anda uues vormis nii informatsioonilist materjali kui ka meelelahutust. Siin võiks nimetada vabariiklikel mängujuhtide konkurssidel esitatud mängude õhtuid "Videvikutund küünlavalgel", "Kas tunned maad", "Räägime naistest", "See on, noorus, su enese laul", "Hõissaa, näär-id" jt. Viimasel ajal on, tänu vabariikliku mängujuhtide kaugõppe kooli tööle ning mängujuhtide rajoonikoolide loomisele, reas rajoonides mängude õhtute osas märgata elavnemist. Huvitavaid mängude õhtuid on toimunud Põlvas, Rakveres, Paides, Valgas jm. Põlva rajooni kultuurimajas korraldati kahe aasta jooksul asutustele ja ettevõtetele Taibukate Turniiri, mis kulges suure menuga ja ületas küllastajate arvu poolest isegi tantsuõhtud.

Kõigi eespool nimetatud klubitöövormide vastu tunnevad enam huvi need inimesed, kes näevad klubis kohta, kus saab tantsida. Need klubikülastajad, kes soovivad klubist teada saada midagi uut ja huvitavat, käivad meeleldi eeskavaga tantsuõhtutel ja mängude õhtutel. Neile, kes tahavad klubis eelkõige kohtuda sõpradega ja leida uusi tut-

vusi, pakuvad huvi eeskavaga tantsuõhtud, karnevalid, mängude ja kohvik-klubi õhtud.

Vaadeldes ülaltoodud klubiüritusi seoses klubis käimise tihedusega, nähtub, et inimesed, kes on huvitatud tantsuõhtutest, karnevalidest ja mängude õhtutest, käivad sagedamini klubis (võrreldud on elanikkonna gruppe, kes pole aastas kordagi klubis käinud ja kes on klubi külasthanud rohkem kui 4-5 korda aastas).

Urimumes olid vaadeldud üritused seostatud klubilt soovitatavate ürituste arvuga aastas. Selgus, et need, kes tahavad ainult paari üritust aastas, ei ole huvitatud tantsuõhtutest, karnevalidest, mängude ja kohvik-klubi õhtutest. Viimastest on rohkem huvitatud külastajad, kes külastaksid 1-2 üritust nädalas.

Kõige vähem tuntakse selliseid töövorme, nagu huvialaklubid, perekonnaõhtud ja kohvik-klubi. Neist kõige rohkem on korraldatud siiski kohvik-klubi õhtuid ja seetõttu on ka külastajate huvi nende vastu suurem. Rohkem kui pooled küsitletuist tunnevad huvi kohvik-klubi õhtute vastu. Eriti on neist huvitatud 17-24-aastased noored (17-19 aastastest 80,3 %). Ka peaaegu pooled 30-39-aastastest vastajatest külastaksid meelsasti kohvik-klubi üritusi.

Klubid, kus korraldatakse kohvik-klubi õhtuid, ei saa kurta osavõtjate vähesuse üle. Näiteks J.Kreuksi nim. Noorsoo Kultuuripalae "reelauõhtud" on muutunud nii populaarseks, et avaldatakse soovi kehtestada neile abonementkaardid. Piletid müüakse läbi mõne tunniga. Istutakse kohvilauas, kuulatakse reisimuljeid, kohtutakse vähem või rohkem tuntud inimestega, toimuvad võistlused, viktoriiid, kontserdid. Vesteldes maa klubitöötajatega ilmneb, et ka maal tulevad inimesed meelsamini klubiõhtutele, mis viiakse läbi kohvilaua ääres. Juba mitmendat aastat töötab

kohvik-klubi Imavere maakultuurimaja juures.

Kohvik-klubi vorm peaks meeldima kõigile klubikülastajaile. Kohvik-klubis kaob muidu klubikülastajat häirima kipuv rangus ja ametlikkus, palju meeldivam on istuda mugavalt kohvitassi juures, külastaja tunneb ennast vabamalt, kodusemalt. Kuid kohvik-klubi ei või olla ainult ajaviitmise kohaks. Tal peab olema kindel kasvatuslik eesmärk: anda uusi teadmisi, laiendada inimeste silmaringi, kasvatada neid poliitiliselt ja esteetiliselt. Kohvik-klubi raames on võimalik kasutada mitmesuguseid teisi klubitöö vorme ja meetodeid, nagu kohtumisi huvitavate inimestega, vaidlusi, isetegevuslaste kontserte, mängu, viktoriine jne. Kohvik-klubi töövorm võimaldab korraldada neid erineva vanuse ja erineva huvialaga inimestele, andes võimaluse ühiste huvidega ühealistel inimestel omavahel suhelda, saada uusi teadmisi neid huvitavates küsimustes.

Perekonnaõhtud seisavad ürituste pingereas tagantpoolt neljandal kohal, neist on huvitatud ainult 39,4 % küsitletuist. Peaaegu veerand küsitletuist vastas "ei tea, pole näinud".

Perekonnaõhtutest on huvitatud kõige enam 30-39-aastased ja põhiliselt abielus inimesed, nooremad tunnevad nende vastu vähem huvi, kusjuures kõige sobivamateks päevadeks peetakse reedet ja laupäeva.

Kuna perekonnaõhtute vastu tunnevad rohkem huvi keskealised inimesed, siis tuleks neile meelelahutuse pakkumiseks klubidel pöörata sellele töövormile suuremat tähelepanu. Sageli ei ole tantsuõhtute repertuaar keskeale vastuvõetav, kuid kahtlemata tahavad ka nemad tantsida, ja kuna sobivat võimalust ei pakuta, jäävad nad lihtsalt üritustest eemale. Perekonnaõhtutel arvestatakse aga keskealiste soove ja leitakse neile sobiv tegevus - see kutsubki inimesi nendest üritustest elavalt osa võtma. Väga popu-

laarseteks on tallinlaste hulgas saanud perekonnaõhtud Nõmme kultuurimajas. Nõmme kultuurimaja hakkas perekonnaõhtuid korraldama juba aastaid tagasi ja kuni praeguseni ei saa kurta külastajate arvu vähesuse üle.

Huvialaklubidest on peaaegu võrdselt huvitatud 17-39-aastased inimesed. Kõige suurem huvi valitseb lõpetamata ja lõpetatud kõrgema haridusega inimeste hulgas ja seda võrdselt nii maal kui ka linnas. Enamus küsitletuist peab huvialaklubi tööks võrdselt sobivaks kõiki nädalapäevi, väike protsent leiab, et laupäev ja pühapäev pole nendeks üritusteks sobivad päevad.

Huvitav on saadud andmeid kõrvutada üleliiduliselt läbi viidud uurimusega töötajate vaba aja veetmisest. Antud uurimus käsitleb väga laia küsimusteringi, viidi läbi ainult linnade baasil ja klubitöölaseid probleeme puudutati ainult mõningate töövormide näol. Küsimuse, millega inimesed tegelevad vabal ajal, ühe alagrupi moodustasid huvialaharrastused. Nagu uurimus näitas, tegeleb huvialaharrastustega üldse 1/4 küsitletuist. Kas nad on leidnud võimaluse oma huvialaga tegelda klubi juures, asutuses või mujal, seda uurimus ei näita.

Vastajate elukutset jälgides selgub, et huvialaklubidest on kõige rohkem huvitatud intelligentsi esindajad, seejärel töölised. Haridusest lähtudes on nende hulgas kõige rohkem kõrgema haridusega inimesi. Huvitav on fakt, et mehed tegelevad huvialaharrastustega 4 korda rohkem kui naised. Küsitletute vanust jälgides võib näha, et kuigi kõige rohkem tegelevad huvialaharrastustega noored 16-24 eluaastani, on erinevused teiste vanusegruppidega väga väikesed:

16-24 a. - 29,8 %

25-29 a. - 27,3 %

30-39 a. - 24,8 %

40-59 a. - 22,7 %

Võrreldes saadud andmeid vastustega küsimusele "Kas tahaksite tegelda huvialaharrastustega", võib märgata mõningaid olulisi erinevusi, eriti vanuse osas. Kõige rohkem tahaksid huvialaga tegelda 40-59-aastased inimesed. Hariduse järgi vaadatuna on esikohal keskharidusega inimesed.

Uurimuses seisavad huvialaklubid ürituste pingereas viimasel kohal. Kas tõesti inimesed ei tunne huvi või on küsimus milleski muus?

Vaadeldes ankeedi vastuseid nähtub, et 33,1 % küsitletuist vastab huvialaklubide kohta "raske öelda, pole näinud". Järelikult on siin süüdi ka klubitöötajad, kes pole huvialaklubisid tööle rakendanud. Et huvi nende vastu valitseb, näitavad küsitletute vastused küsimusele: "Kui Te klubis ei käi (või käite väga harva), siis märkige, palun, kas klubi võiks midagi niisugust pakkuda, et Teie huvi klubi külastamise vastu tõuseks?" Terve rida küsitletuist vastas, et nad sooviksid klubilt perenaiste ringe, fotoklubi, kollektsionääride, kirjandussõprade klubi jne., kuigi küsimusele huvist huvialaklubi vastu olid vastanud "ei huvita" või "ei tea, pole näinud". Järelikult klubiküllastajad lihtsalt ei tea, mida huvialaklubid endast kujutavad.

Analüüsidest küsitletute juurdekirjutusi huvialaklubide osas, võib neid grupeerida järgiselt. Klubilt soovitakse:

1. Mitmesuguseid mängude, tantsu- ja noorteklubisid. Terve rida inimesi avaldas soovi osa võtta bridžiklubist.
2. Mitmesuguseid erialaklubisid, nagu kalameeste, inseneride, jahimeeste, tislerte, spordi (võimlejad, matkajad), teadlaste klubid.
3. Kunstialase kallakuga klubid. Klubid muusika-, estraadi-, kirjanduse-, kinokunsti, maalikunsti, teatrikunsti huvilistele. Sooviti ka beat-muusikaklubi.

4. Tehnikaalase kallakuga klubid: auto-, moto-, foto-, raadioamatööride ja tehnikaklubid.
5. Klubid aiandusest, kodundusest, õmlusest, käsitööst huvitatuile. Perenaiste ja kuduajate klubid.
6. Teadusalase kallakuga klubid. Sooviti klubisid pedagoogika, psühholoogia ja tervishoiu valdkonnast, samuti keelteklubisid.
7. Kolleksionääride klubid. Kõige rohkem on soovitud filatelistide klubi.

Kõige rohkem juurdekirjutusi on teinud 20-29-aastased noored, kusjuures huvialad on väga mitmekesised. Juurdekirjutuste alusel on keskharidusega 20-29-aastastele meestele iseloomulikud spordi, raadioamatööride, foto-, muusika-, tantsu- ja bridžiklubid; kõrgema haridusega 20-29-aastastele naistele keelte, pedagoogika, psühholoogia, inseneride klubid.

30-39-aastased mehed soovivad teadlaste, inseneride, spordi-, muusika- ja bridžiklubisid. Samas vanuses naised on huvitatud perenaiste, aianduse, koduürituste ja muusikaklubidest, kõrgema haridusega naised ka inseneride ja bridžiklubidest.

40-aastased ja üle selle mehed on huvitatud kalameestest, jahimeestest, foto-, muusika- ja ka tantsuklubidest. Naised samas vanuses rohkem käsitöö-, kudumis-, õmblus-, perenaiste, aianduse, tervishoiu, ka keelte, spordi- ja kunsti-klubidest.

Tuleb veel kord rõhutada, et nende andmete aluseks olid ainult küsitletute juurdekirjutused. Suurt huvi huvialaühenduste vastu näitab ka see, et viimastel aastatel on väljaspool klubisid mitmesuguste asutuste juurde tekkinud huvialaühendusi - inseneride, ratsionaliseerijate, õpetajate, noorte spetsialistide jne. klubisid. Üle vabariigi on tuntud Tartu inseneride klubi "Sigma", Tartu meistrite

klubi jt.

Huvialaklubide vähesust klubide juures ei saa vabandada ka võimaluste puudumisega. Terve rida klubisid üle kogu vabariigi on leidnud võimaluse inimestele huvialaharrastustega tegelemiseks. Abja kultuurimaja juures töötavad edukalt soome ja esperanto keele klubid. 1969. aastal rakendati Abja kultuurimajas tööle teenenduspiirkonda kuuluvatest põllumajanduslikest majanditest moodustatud Abja põllumeeste klubi, kuhu kuulub üle 160 kesk-eri- ja kõrgema haridusega põllumajandusspetsialisti. Aasta jooksul on toimunud huvitavaid kohtumisõhtuid, arutatud mitmeid erialaseid probleeme, tutvutud Läti NSV Cesise rajooni majandite tööga, tähistatud üleliidulist põllumajandustöötajate päeva, matkatud A.Kitzbergi radadel, koos peetud vastlapäeva ja näärisid jne. Klubi tööd organiseerib nõukogu, on olemas klubi põhikiri ja oma laul.

Imavere maakultuurimaja töötingimused pole paremad enamuses teistest, kuid kogu kultuurimaja töö ongi organiseeritud põhiliselt väikestele inimeste gruppidele, keda ühendavad ühised huvid. Kultuurimaja juures töötab koduurimis-, kodundus-, ja noorte naturalistide ring, spetsialistide, naiste-, bridži- ja noorteklubi. Aravete kultuurimaja juurde on loodud perenaiste klubi. Viljandi rajooni Sädeme kultuurimajas loodussõprade klubi, Paide rajooni kultuurimajas filatelistide klubi, Karinu rahvamajas kalameeste- ja fotoklubi, Mõisaküla kultuurimajas rahvusvaheliste suhete klubi "Avesol" jne.

Paika ei pea ka klubitöötajate vabandus: meil pole, kellele huvialaklubisid organiseerida. Inimene on loodud tegutsema. Ta otsib tegevust vastavalt oma senisele arengule ja maitsele, mis on välja kujunenud kasvatusel tulemusena. Klubitöötaja on eelkõige pedagoog-kasvataja ja tema ülesandeks on aidata inimestel huvialasid leida ja neid

arendada.

Ka ÜLKNU XV kongress rõhutas, et vaba aja aruka kasutamise probleemi lahendamise üheks põhisuunaks peab olema isetegevuslike noorsookoondiste ja huvialaklubide edasiarendamine.

Tabel 7.

Klubi külastamise motiivid seoses klubiüritustega (antud protsentides vastava grupi küsitletuist, näiteks neist, kelle arvates klubi peaks olema kohaks, kus kohtuda sõpradega, leida uusi tuttavaid, on eeskavaga tantsuõhtutest huvitatud 72,5 %):

Jrk. nr.	Ü r i t u s e d	Kohtu- da sõp- radega	Saada teada uut ja huvita- vat	Tant- sida	Saada kuns- tilist elamust	Liht- salt õhtut veeta
1	2	3	4	5	6	7
1.	Eeskavaga tantsuõhtu	72,5	65,1	80,5	63,7	70,8
2.	Eeskavata tantsuõhtu	50,1	30,7	58,8	29,1	55,0
3.	Puhkpilliorkestri esinemine	38,2	45,2	30,5	49,0	36,0
4.	Rahvatantsukollektiivi esinemine	48,6	59,0	42,7	61,0	47,3
5.	Karnevalid, maskiballid	67,5	61,3	70,4	63,7	69,5
6.	Estraadikontserdid	80,7	82,2	88,6	87,2	75,5
7.	Koori esinemine	39,5	50,7	29,2	51,9	33,9
8.	Näiteringi esinemine	67,8	79,7	65,4	82,9	65,9
9.	Mitmesugused näitused	56,0	67,6	51,8	65,2	53,8
10.	Mängude õhtud	51,8	49,4	55,7	46,9	50,8
11.	Perekonnaõhtud	41,6	58,2	34,9	46,7	40,6
12.	Kohvik-klubi	71,1	77,0	76,6	56,5	75,1

	1	2	3	4	5	6	7
13. Kohtumised tuntud tegelastega			69,5	47,9	67,7	73,2	66,1
14. Huvialaklubi			32,7	30,4	31,1	29,3	28,9

Takistused klubi küllastamisel

Urimus näitas, et enamus küsitletuist (80,9 %) tunneb huvi klubi vastu. 16,9 % vastas, et nad pole huvitatud klubist. Kuid nendest, kes väidavad, et nad klubi vastu huvi ei tunne, märgivad peaaegu pooled, et nad küllastaksid klubi, põhiliseks takistuseks on klubiõhtute mittevastavus küsitletu soovidele:

1. Klubi ei paku midagi eakohast.

2. Klubiõhtute ebahuvitavus.

Huvi ürituste vastu nende arvamustes, kes käiksid sagedamini klubis, kui klubi pakuks midagi ka nendeealistele:

1. Estraadikontsert	- 81,2 %
2. Näiteringi esinemine	- 77,2 %
3. Mitmesugused näitused	- 67,4 %
4. Karnevalid	- 62,8 %
5. Eeskavaga tantsuõhtud	- 57,2 %
6. Rahvatantsukollektiivide esinemine	- 54,1 %
7. Kohvik-klubi	- 52,9 %
8. Koori esinemine	- 51,0 %
9. Perekonnaõhtu	- 45,2 %
10. Puhkpilliorkestri esinemine	- 42,5 %
11. Mängude õhtu	- 42,4 %
12. Eeskavata tantsuõhtu	- 31,1 %

Vastandades vanusegruppe rahvastikus ja klubiküllastajate seas, nähtub, et rahvastikus moodustab üle 30-aas-

ta vanuste inimeste osa ligi kolmveerand elanikkonnast, klubikülastajaist aga alla veerandi. Klubikülastajaiks on enamasti noored (16-24-aastased). Vanuse kasvades jääb klubi külastamine üha vähemaks, see torkab silma juba suhteliselt noorte inimeste puhul. On normaalne, et noored, kellel pole veel perekonda, võtavad klubi tööst aktiivselt osa. Kuid võrreldes klubikülastajate vanuselist koosseisu ja huvi klubi vastu, selgub, et klubist on huvitatud ka suur osa üle 30 eluaasta inimestest. Küsimusele "Kas Te olete huvitatud klubist?" vastasid erinevad vanusegrupid järgnevalt:

Tabel 8.

Pole klubist huvitatud %	17-19a.	20-24a.	25-29a.	30-39a.	40-45a.	üle 56a.
	9,1	8,7	14,5	16,2	25,0	42,0

Vaadeldgem seda probleemi perekonnaseisu aspektist. Klubikülastajaiks on enamasti noored vallalised inimesed, vallalisi on klubiõhtutel 2-3 korda rohkem (linnas 84,4 %, maal 54,1 %) Enamus 30-aastastest on abielus inimesed. Kuna klubiõhtutel, eriti puhkeõhtutel on publik vanuselt väga noor, ei tunne 30-aastased ja üle selle külastajad end selles õhkkonnas hästi. Klubid teevad aga vähe selleks, et perekonnainimesi senisest rohkem klubi tegevusse kaasata. Kujunenud olukorra tõttu jääbki suur osa üle 30-aastastest inimestest klubiõhtutest eemale.

Millistel põhjustel võidakse klubiõhtuid ebahuvitavaiks pidada?

Analüüsides klubides kasutatavaid töövorme torkab silma, et kasutatakse vanu, juba traditsiooniliseks muutunud vorme. Traditsioonidel klubis on oma kindel koht, kuid klubitöövormide šabloonsus ei ole traditsioon. Täna-

päev nõuab küll uusi vorme, kuid ka loomingulist suhtumist vanadesse. Rohkem tuleb mõelda ürituste kvaliteedile, teemaatikale ja vormide mitmekesisusele ja leida igale teemale vastav vorm.

Püüdes selgitada, mil määral mõjustavad elanikkonna suhtumist klubisse ürituste temaatiline ja vormiline mitmekesisus, kasutati küsitluse ajal rajoonide klubide tegevuse kohta kogutud andmeid ja ankeedivastuseid.

Klubide rühmitamisel ürituste temaatilise mitmekesisuse järgi 1968.a. I kvartalis loeti mitmekesisust tinglikult keskmisest väiksemaks kui teemasid oli kuni 8, keskmiseks, kui neid oli 9-16 ja üle keskmise, kui teemasid oli 17 ja rohkem. Vormide mitmekesisuse järgi loeti keskmisest väiksemaks 1-5 vormi esinemist klubis vaadeldaval ajavahemikul, 8-6 vormi keskmiseks ja 9 ning enamat keskmist ületavaks tasemeks.

Kui vaadelda Kohtla-Järve ja Viljandi rajooni klubides ürituste temaatilist ja vormilist mitmekesisust, selgub, et keskmisest vähema temaatikaga oli alla poole nende rajoonide klubidest (64,2 %, keskmise temaatikaga 28,6 % ja üles keskmise 7,2 %). Ürituse vormide mitmekesisuse järgi moodustatud rühmadest on suurem keskmine, alla keskmise ürituse vormidega jääb sellest vaid veidi maha, üle keskmise ürituse vormidega rühm on aga väike, vaid 10 %.

Analüüsidest ankeedi vastuseid, selgub, et ürituste laiem temaatika toob kaasa suurema rahulolu klubiürituste suhtes, samuti kaasneb sellega külastussageduse väike tõus.

Ürituste temaatilise mitmekesisusega seostub ka vormide mitmekesisuse kasv. Uurimus näitab, et enam vorme rakendanud klubide külastajad peavad klubiõhtuid huvitavamateks ja ankeedis esineb harvem klubikülastamist takistavate asjaolude loetelus "klubiõhtud pole huvitavad".

Klubiõhtute huvitavamaks muutmisel tuleks arvestada,

et klubi on eeskätt puhkekohaks. Seetõttu ei saa kõik klubikülastajatele pakutav olla mõeldud ainult mõistusele, vaid peaks tuginema ka tunnetele. Suure emotsionaalsusega pakutavaid teadmisi võetakse palju meelsamini vastu - inimene puhkab, kuid omandab samal ajal märkamatuult uut. Sügavad teadmised on isiksuse kujundamise aluseks, kuid teadmised ei eksisteeri tundemaailmast isoleerituna, vaid tingivad teineteise, rikastavad vastastikku teineteist ja arenevad edasi. Nii M.Kalinin kui ka K.Ušinski ei pööranud tähelepanu ainult intellektuaalsusele. Nad rõhutasid eriti emotsionaalse tundemaailma kujundamise vajadust, intellektuaalse ja emotsionaalse orgaanilist kokkusulamist. Tuleb arvestada, et inimesed võtavad iga päev vastu suure hulga informatsiooni, mis on adresseeritud ratsionaalsele mõtlemisele. Sellepärast peaksid klubitöötajad igati püüdma klubiõhtute elamuslikkuse poole. Ka peaksid klubiüritused sisaldama hoopis rohkem romantikat.

Klubiõhtuid aitaks elavamaks muuta ka klubikülastajatele pakutav võimalus üritustele aktiivselt kaasa lüüa. Klubi peaks kujunema kohaks, kus näidatakse enesealgatust, vaieldakse, vahetatakse kogemusi ja muljeid.

Käesolevas kirjutises on vähe juttu olnud temaatilistest õhtutest, kuna nende kohta küsitlust ei toimunud. Viimasel ajal on aga just temaatiline õhtu üks levinumaid klubitöö vorme. Kahjuks ei paku need sageli külastajatele huvi. Eriti silmatorkavalt annab tunda šabloonsus tähtpäevaliste ürituste juures. Kulunud, tavakohane ettekanne sellele järgneva kontserdiga kujuneb sageli juba kuuldu ja nähtu kordamiseks. Sellepärast nõuab temaatiliste õhtute läbiiviimine erilist leidlikkust ja hoolikat ettevalmistust. Erilist rõnku tuleks panna õhtu emotsionaalsusele, kasutades selleks kõiki klubi käsutuses olevaid vahendeid.

Inimeste kasvatamine on tõeline kunst, mille valdamiseks on vaja tunda nii kasvatusprotsessi seaduspärasusi kui ka inimesi. See seab ka klubitöötajate ette ülesande: rohkem lugeda, õppida, mõelda, analüüsida, otsida. Kultuuritöös ei ole igaks olukorraks valmis retsepti, sellepärast tuleb klubitöötajatel ise rohkem eksperimenteerida ja mõelda.

Klubiürituste analüüsist koorub välja mõte, et tuleks üldse rohkem arvestada seda, kellele üritus on määratud ja ilma aadressita ürituste asemel hakata rohkem korraldama õhtuid klubiküllastajate gruppidele, arvestades nende tööala, vanust ja huviseid.

V.I.Lenin ütles: "...on tarvis õppida lähenema massidele eriti kannatlikult ja ettevaatlikult, et osata mõista selle massi iga kihi, elukutse jne. psühholoogia iseärasusi, omapäraseid jooni..."^{x)} Küsimuste ring, millega klubi peaks tegelema, tuleneb konkreetsest olukorrast, sellest teenindussfäärist, milles klubiline asutus töötab. See sõltub ka nendest konkreetsetest ülesannetest, millega tegelevad ühed või teised organisatsioonid antud piirkonnas elavate inimeste keskel. Sellepärast on iga klubitöötaja esmane ülesanne õppida tundma ümbruskonna elanike struktuuri ja huviseid ning lähtuda sellest klubiürituste korraldamisel.

"...kunst selles seisabki, et antud auditooriumi kõige paremini mõjutada, tehes teatud töö tema jaoks võimalikult veenvamaks, võimalikult kergemini omandatavaks, võimalikult näitlikumaks ning kindlamini meeldejäävaks..."^{xx)}

See aitab kahtlemata tõsta huvi ka nende ürituste vastu, mis seni olid pingerea lõpus. Klubi võidaks sellega

^{x)} V.I.Lenin. Teosed. 31.kd., lk.165.

^{xx)} V.I.Lenin. Teosed. 17.kd., lk.301.

juurde uusi külastajaid ja huvi klubi vastu tõuseks tunduvalt.

Uurimus kinnitas veel kord, et käesoleval ajal on klubitöö diferentseerituse printsiibi rakendamine muutunud klubide eduka töö aluseks.

LOENGUTEST KLUBIS

Uurimuse "Klubi ja kaasaeg" 78 küsimuse hulgast esitati loengute kohta alljärgnevad küsimused:

Loengute korraldamisse klubis suhtutakse mitmeti: mõned peavad seda vajalikuks, teised üleaaruseks. ka ei huvita iga loeng ühtmoodi iga kuulajat. Alljärgnevalt anname loengute lühikese loetelu, märkige, millised neist Teid huvitavad, millised mitte.

Loengute teema	Huvitab	Ei huvita	Ei tea öelda
50. Ühiskonnateadused	1	2	3
51. Loodusteadused	1	2	3
52. Reisimuljed	1	2	3
53. Lastekasvatusest	1	2	3
54. Loengkontserdid muusikast	1	2	3
55. Rahvusvaheline olukord	1	2	3
56. Perenaistetarkused	1	2	3
57. Sisepoliitilised probleemid	1	2	3
58. Tervishoid	1	2	3
59. Teaduse ja tehnika uudised	1	2	3
60. Kunstist ja kirjandusest	1	2	3
61. Ajaloost	1	2	3

62. Usust ja ateismist	1	2	3
63. Käitumisest	1	2	3
64. Aiandus	1	2	3

Kui Teil on ettepanekuid loengute kohta, märkige need siia . . . . .

Vahetult enne klubitöötajate konverentsi "Klubi ja kaasaeg" leidis kultuuritöötajaid, kes uudishimulikult pärisid: "Kuidas on? Kas sotsioloogiline uurimus tõestas loengute asendamise vajadust mõne uuema ja huvitavama töövormiga?"

Esirindlike klubiliste asutuste töökogemused aga räägivad hästiorganiseeritud loengulise töö edust ja arvuka kuulajaskonna huvist süstemaatiliselt töötava lektooriumi vastu. Türi linna kultuurimaja lektoorium töötab edukalt juba terve rida aastaid. Külastajad on kuulnud seal niisuguseid huvitavaid loengute tsükleid nagu "Maad ja rahvad", "Suhtuge tähelepanuga tervisesse", "Tõde usust ja jumalast" jt.

Ka uurimus "Klubi ja kaasaeg" näitab, et huvi loengute vastu on suur: 32,1 % küsitletuist arvab, et klubi peaks olema kohaks, kus saada teada midagi uut ja huvitavaid loengutest ja temaatilistest õhtutest. 40 % tahab vahetevahel klubis loenguid kuulata. Seega ligi kolmveerand küsitletuist on loengute poolt. (Missugused probleemid neid huvitavad, sellest lk. 107-108).

Kuid on ka neid (14,3 %), kes peaaegu kunagi klubisse loengutele ei tule. Kas sel elanikkonna kategoorial puudub igasugune huvi loengute vastu? Ilmselt mitte. Suur osa neist märgib mitmeid valdkondi, mille kohta loengud neid huvitavad (vt. lk. 107-108).

Põhjusi, miks loengutel ei käida on mitmeid. Enamasti on takistuseks koduste toimetuste rohkus, pingeline töö,

haigus, kõrge vanus... Kuid ei tulda loengule ka siis, kui sellest ei teatagi, kui eelmisel korral jäi lektor tulemata, kui klubi on kóle ja külm, kui kõneleb mõni lektor, kellest on teada, et ta "ei tõsta nina paberist" või siis räägib juba kakskümmend aastat igal aastal ikka ühte ja sama juttu.

Pole ime, kui keegi niisugusele loengule tulla ei taha! Kui mõni klubi vahel üritusi päevikusse kriipsu tõmbamise pärast korraldab, siis kuulajal pole päevikut, kuhu kriipsu peaks tõmbama, ebahuvitavale üritusele ta lihtsalt ei tule. Kuulaja tahab loengust saada uut informatsiooni, kuulata head lektorit, kes huvitavat teemat huvitavalt käsitleb.

Tabel 1.

Küsimusele, missugused loengud huvitavad ja missugused mitte, vastasid küsitletud alljärgnevalt (protsentides):

	Huvi- tab	Ei hu- vita	Ei tea öelda	Ei vas- ta
	1	2	3	4
50. Ühiskonnateadused	24,6	33,7	35,6	6,2
51. Loodusteadused	39,5	28,3	25,9	6,3
52. Reisimuljed	75,7	11,1	9,3	3,9
53. Lastekasvatusest	44,7	26,4	23,2	5,7
54. Loengukontserdid muusikast	41,9	25,1	27,7	5,3
55. Rahvusvaheline olukord	63,8	16,6	14,2	8,9
56. Perenaisetarkused	48,6	29,0	16,9	5,5
57. Sisepoliitilised probleemid	43,2	28,4	22,3	6,1
58. Tervishoid	63,2	17,7	13,8	5,3
59. Teaduse ja tehnika uudised	48,9	25,2	19,7	6,2
60. Kunstist ja kirjandusest	51,2	21,9	21,0	9,9

	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>
61. Ajaloost	42,9	29,8	21,0	6,3
62. Usust ja ateismist	25,6	48,1	19,6	6,6
63. Käitumisest	70,4	13,5	11,3	4,7
64. Aiandus	37,3	34,0	21,7	7,0

Reisimuljed (52)

Millised teemad äratavad kõige enam tähelepanu? Kõige suurem on huvi reisimuljete vastu (75,7 % küsitletuist). Reisimuljed huvitavad kõiki, sõltumata kuulaja haridusest, vanusest ja elukutsest.

Loenguid reisimuljetest peetakse klubides palju, kuid küllaltki kitsal temaatikal. Käiakse koos lektoriga Nõtre-Dame'i kirikus, kuulatakse mustlasmuusikat Budapestis, jalutatakse Londoni tänavatel ja uudistatakse Rooma paavsti. Väga vähe kuulatakse aga Läti NSV Salaspilsist, kangelaslinnast Brestist, Tehumardi lahingust, ega käida kangelaslinnas Leningradis. Muljeid teistest liiduvabariikidest koos piltide ja muu materjaliga jagatakse vähe. Aga kas see pole heaks rahvaste sõpruse kasvatamise vormiks? Sõprus algab huvist ja tundmisest. Kingissepa rajooni Tarritu kultuurimajas on aastate vältel toimunud huvitavaid õhtuid peaaegu kõikide vennasvabariikide kohta. Selliseid õhtuid võiks toimuda kõikides klubides.

Ühiskonnaelu käsitlevad probleemid (50, 55, 57, 61, 62)

Milline on huvi ühiskonnaelu käsitlevate probleemide vastu?

Tabel 2.

- 63,8 % küsitletuist huvitab rahvusvaheline olukord;
- 43,2 % sisepoliitilised probleemid;
- 42,9 % ajalugu;

25,6 % usk ja ateism;

24,6 % ühiskonnateadused.

Ühe probleemide ringi moodustavad NSV Liidu sise- ja välispoliitika ning rahvusvahelised suhted. Huvi selle ai-nevalla vastu on suur ning sõltub küsitletava haridusest ja vanusest (huvi tõuseb seoses töötaja haridusega ja suureneb kuni 40. eluaastani) (vt. tabelid 3 ja 4).

Huvi ajaloo vastu (42,9 % küsitletuist) võiks olla ilmselt suurem, kui loengute tase oleks kõrgem ja nende pi-damisviis huvitavam. Seda tõendab erakordne huvi, mis valitses televisiooni saatesarja "Täna 25 aastat tagasi" vastu. Sisuliselt võttes selles saates koguni käsitletakse neidsamu ajaloosündmusi ja teoreetilisi seisukohti, mil-lest on palju räägitud. Kuid kõnelemine ise on illustree-ritud uute huvitavate üksikasjadega ning Valdo Pant esi-tab neid meisterlikult. Suur asjatundmine, hea lektor ja huvitav esitusviis tõstavad huvi.

Kõige enam tunnevad ajaloo vastu huvi insener-tehni-lised töötajad, administratiivtöötajad ja teenistujad (51,2 %), õpetajad ja meditsiinitöötajad (46,4 %) ja põl-lumajanduse spetsialistid (41,2 %).

Kõige väiksem huvi on kaubandustöötajail, kodupere-naistel, pensionäridel, kolhoosi- ja sovhoositöölistel, kaluritel. Vanaduse ja hariduse tõusuga kasvab huvi aja-loo vastu (vt. tabelid 3 ja 4).

Esimesel pilgul näib, et huvi ühiskonnateaduste vas-tu on kõige madalam. Selle küsimuse lähemaks selgitami-seks on vaja sisse astuda sotsioloogilisse kööki.

Klubikülastaja ja klubitöötaja ankeedis oli antud küsimus huvi kohta ühiskonnateaduste vastu. Sellega mõel-di ühiskonnateadusi kitsamas mõttes, mis haarab partei ajaloo, teadusliku kommunismi teooria, filosoofia ja po-

liitilise ökonomia.

Ent vastused anti ühiskonnateaduste kohta järgmised:

huvitab	24,6 %	küsitletuist,
ei huvita	33,7 %	"
ei tea öelda	35,6 %	"

Kõrge protsent vastuseid "ei tea öelda" näitab, et küsitletavatele ei olnud selge mõiste "ühiskonnateadused". Ilmselt ei olnud küsimus ka ühetähenduslik. Kultuuriasutustes, klubiküllastajatest rääkimata, aetakse ühiskonnateadused tihti peale segi üldse ühiskondlik-poliitiliste loengutega, mille hulgas domineerivad riiklike ja revolutsiooniliste tähtpäevade puhul tehtavad ettekanded. Antud küsimuse põhjalikumaks selgitamiseks tuli analüüsida ka ühiskonnateaduste alal peetud loengute temaatikat vabariigi klubides 1968. aastal. Ühiskonnateaduste loengute temaatika oli kitsas, mistõttu ankeedis klubiküllastaja ja ka klubitöötaja hinnang ei põhine asjatundmisel.

Loengulises töös on väga suureks vaenlaseks kordamine. Ei taheta ju tulla sellistele loengutele, mida on rida aastaid välja kuulutatud ja isegi täpselt samas vormuleeringus. Niisugune kordamine on vastuolus inimpsüühika seaduspärasustega, inimeste loomuliku huviga saada pidevalt uut teada.

Poliitilisest ökonomiast on klubides üldse peetud ainult mõnikümmend loengut, suuremalt jaolt Kohtla-Järve linnas, Tartu rajoonis ja Pärnu linnas. Ülejäänud linnades ja rajoonides paremal juhul 1-2 teemat. Probleemide pingereas torkas silma, et klubis loengute organiseerijad on suhteliselt ükskõiksed majandusreformi suhtes. Neid loenguid peetakse asutustes ja ettevõtetes.

Mõnevõrra rohkem oli loenguid partei ajaloost ja teadusliku kommunismi alustest. Kuid nende hulgas oli kõige

rohkem tähtpäevajuttu: K.Marxi 150.sünni-aastapäev, V.I.Lenini sünni-aastapäev, Okteebrirevolutsiooni aastapäev, ÜLKNÜ ja Eesti Tööraha Kommuuni 50.aastapäev jms.

NLKP ajaloo alal on veel vähe kasutatud kodukoha revolutsioonilise mineviku ja isiklike mälestustega seotud esinemisi, mis inimesi huvitaksid. Paistavad silma Võru, Põlva, Viljandi ja Kingissepa rajoon, kus kodu-uurimisel põhinevaid ettekandeid on rohkem peetud.

Teadusliku kommunismi aluste temaatikas olid põhilised järgmised teemad: "Kuidas hakatakse elama kommunismi ajal", "Mis on kommunism" jms. Leidub ka kommunistliku kasvatusetööga seotud küsimusi - peamiselt noorte ja laste kasvatuselise osas, tänapäeva ideoloogilise võitluse küsimusi (Kohtla-Järve linnas); rahvusvahelise kommunistliku ja töölisliikumise, samuti rahvusliku vabadusvõitluse küsimused (Viljandi ja Kohtla-Järve).

Küllaldaselt ei käsitleta isiksuse, eriti isiksuse ja ühiskonna vahekorra probleeme. Kindlasti leiaksid suure külastatavuse loengud elu väärtusest, elu mõttest, isiksuse ja kollektiivi ning isiksuse ja ühiskonna vahekorrast.

Viimastel aastatel on loengud nõukogude patriotismist vähenenud ja asendunud samateemaliste klubiõhtutega. Rahvaste sõpruse ja nõukogude patriotismi kasvatamine nõuab emotsionaalsemat esituslaadi, milleks loengud sobivad vähem. Sellepärast on need loengud asendatud mitmesuguste klubiõhtutega.

Väheste loengute hulgas, mida filosoofia valdkonda kuuluvaiks võib lugeda, domineerivad 1) riigi ja revolutsiooni probleemid; 2) abielu ja perekonna küsimused (ilmselt siiski mitte filosoofilisest, vaid enam juriidilisest aspektist lähtudes, seoses uue seadusega).

Muudel filosoofiaalastel teemadel on peetud vaid üksikuid loenguid. Peaaegu täielikult puudub dialektilise materialismi propaganda ja kaasaegse kodanliku filosoofia

kriitika. Viimastel aastatel on aga näiteks eksistentsialistliku filosoofia vaimus kirjutatud tõlketeoste arv (Camus, Sartre, Anouih, Kafka) meie lugemislaua jõudsasti kasvanud.

Ühiskonnateaduste alal peetud loengute temaatika põguski vaatlemine näitab, et klubilistel asutustel on selles valdkonnas elanikkonna teadusliku maailmavaate kujundamisel veel väga palju ära teha.

Hariduse tõusuga kasvab huvi nii rahvusvahelise olukorra, ajaloo, ateismi, sisepoliitiliste probleemide kui ka muude alade vastu.

Võrdleme näiteks 4-kl. hariduse ja keskhariidusega töötajate huvi ühiskonnaelu käsitlevate loengute vastu.

Tabel 3.

	<u>4-kl.</u> <u>haridusega</u>	<u>Kesk-</u> <u>haridusega</u>
1. Rahvusvaheline olukord	48,2 %	65,2 %
2. Sisepoliitilised probleemid	28,1 %	45,8 %
3. Ajalugu	28,1 %	45,8 %
4. Usk ja ateism	15,8 %	25,1 %
5. Ühiskonnateadused	13,7 %	30,8 %

Tabel 4.

Samuti kasvab huvi seoses vanuse tõusuga (protsentides vastava grupi küsitletutest):

	<u>Rahvusvaheline</u> <u>olukord</u>	<u>Ajalugu</u>	<u>Sisepoliitilised</u> <u>probleemid</u>
Kuni 16 a.	52,5	39,3	36,1
17-19 a.	56,6	43,8	41,5
20-24 a.	64,7	42,3	44,8
25-29 a.	70,4	45,5	46,4

30-39 a.	71,0	huvi langeb	47,5
	huvi langeb		huvi langeb

Kellel on kõige suurem huvi ühiskonnaelu käsitlevate probleemide vastu?

Tabel 5.

Huvi on suurem (protsentides vastava grupi küsitletutest):

	Rahvus- vaheli- kord	Sisepo- liitili- leemid	Aja- lu- gu	Usk ja ateism	Uhis- konna- tead- used
	o55	o57	o61	o62	o50
Üldhariduslike koolide ja kesk-erilõppeasutuste õpetajatel ja meditsiinitöötajatel	72,6	53,6	46,4	28,6	35,7
Põllumajanduse spetsialistidel	74,5	56,9	41,2	41,2	35,3
Insener-tehnilistel töötajatel, administratiivtöötajatel, teenistujatel	70,0	52,6	51,2	26,2	35,8
Kultuuri- ja kunstialal töötajatel, teaduslikel töötajatel, kõrgema õppeasutuse õppejõududel	76,0	54,0	36,0	28,0	26,0

Tabel 6.

Huvi on väiksem (protsentides vastava grupi küsitletuist):

Töelistel	62,1	38,3	42,3	24,5	21,4
Kolhoosnikutel, sovhoositöolistel, kaluritel	61,9	37,3	38,8	22,4	16,4
Pensionäridel	46,3	29,5	36,8	13,7	15,8
Koduperenaistel	41,0	20,5	35,9	23,1	22,8
Elukondl. teenind. alal töötajatel, kaubandustöötajail	67,9	37,2	33,3	24,4	24,4

Kirjandus ja kunst (60)

On raamatuid, mida loetakse ja unustatakse, on raamatuid, mille juurde veel kord tagasi pööratakse, ja on raamatuid, mis on alati värsked ja uued. On ka selliseid teatrietendusi, kontserte, kinofilme ja kunstiteoseid, mis jätavad sügava ja unustamatu elamuse.

Kirjanduse ja kunsti probleemid ning huvi muusika vastu on populaarsed elanikkonna väga mitmesuguste kategooriate hulgas. Eriti suur on huvi nende probleemide vastu kultuuri- ja kunstiala töötajate, insener-tehniliste töötajate, administratiivtöötajate ning teenistujate hulgas. Üle poole küsitletud üliõpilastest ja õpilastest kuulavad meelsasti loengkontserte ning tunnevad huvi kirjanduse ja kunsti vastu.

Kujutavast kunstist arusaamine, selle sügavam mõistmine ja nautimine nõuab näituse küllastajalt eelteadmisi. Kujutav kunst on probleemiderikas, keerukas - igal näitusel võib näha midagi uut, leida mitmesuguste suundade ottesemaid ja kaudsemaid mõjutusi. Mõnikord võib näituse küllastajale tunduda, et ta ei suuda enam orienteeruda. Kunstihuviline vaataja ootab seletust sellele, mida ta näitusel ei suuda mõista.

Klubitöötaja ülesandeks peaks olema anda klubiõhtute küllastajale nii kunstiteoreetilisi, kunstiajaloolisi kui ka kunstitehnilisi teadmisi. Klubide tööplaanis peaks olema rändnäitused ja näituste ühiskülastused. Teemaatika peaks sisaldama sotsialistliku realismi probleeme, ülevaateid mitmesugustest kunstifanridest ja -vooludest.

Ankeedis oli loetletud 14 erinevat klubiüritust. Milliseid neist külastatakse meelsamini?

Näiteks huvi näituste vastu oli järgmine:

Tabel 7.

	Raske öelda pole näinud	Huvitab väga	Huvitab vähe	Huvitab	Uldse ei huvita
43 Mitmesugused näitused	5,9 %	14,9 %	42,0 %	21,1 %	10,2 %

Ule poole küsitletuist huvitub näitustest. Selline tähelepanu kunstiküsimuste vastu seab kultuuriasutustele kunstipropaganda osas suuri ülesandeid. Meil on veel vähe selliseid kultuuriasutusi, kes ise võtaksid aktiivselt osa näituste tellimistest, organiseerimisest ja populariseerimisest elanikkonna hulgas. Näitused, kunstialased loengud ja klubiõhtud peaksid olema kättesaadavad igale kunstihuvilisele.

Samasugune ülesanne tuleks püstitada kirjandusküsimuste valgustamisel. Nõukogude tänapäev loob järjest uusi kaasaegseid, sisutihedaid ja rikkaid teoseid. Heade teoste populariseerimine ja kirjanduskriitiline analüüs lähendab neid lugejale, tekitab huvi ja aitab paremini mõista. Meie vabariigis on viimastel aastatel esile kerkinud andekaid noori kirjanikke, kelle uudsed ja värsked teosed on eriti populaarsed noorsoo hulgas. Kuid mitte kõikidel noortel kirjanikel pole küllaldast maailmavaatelist selgust ja klassipositsiooni kaasaja mitmesugustele nähtustele lähenemisel. Sellega on seletatav mõnedel juhtudel seisukohtade ebamäärasus ja otsingud suundades, kus pole õiget perspektiivi.

Noorkirjanikud esinevad sageli klubilistes asutustes. Klubiõhtute temaatika peaks aga sisaldama rohkem kirjandusteoreetilisi ja kirjanduskriitilise suunaga esinemisi ning kohtumisõhtuid ka vanema põlvkonna kirjanikega.

Kirjanduse ja kunstiküsimuste vastu tunneb huvi

51,2 % küsitletuist.

Suhteliselt suurem huvi kirjanduse ja kunstiprobleemide vastu valitseb nooremate inimeste hulgas:

Tabel 8.

kuni 16-aastaste hulgas on neid	52,5 %
17-19	" " " " 56,3 %
20-24	" " " " 55,6 %
25-29	" " " " 55,4 %
30-39	" " " " 51,6 %
40-55	" " " " 48,2 %
üle 56	" " " " 32,7 %

Noorte huvi kirjanduse ja kunsti probleemide vastu seab klubidele ülesande valida noorteõhtute teemad kirjanduse ja kunsti valdkonnast, võtta tööplaani kunstinäituste ühiskülastusi klubis ja näitusesaalides (erisihitusega noortele), kohtumisõhtuid kirjanike ja kunstnikega, kunstnike ateljeede ühiskülastusi jne. jne. Suurt populaarsust on võitnud noortele mõeldud loengute tsükliid kirjanduse ja kunsti küsimustes ning kultuuriülikoolid samast valdkonnast.

Hariduse tõusuga huvi kunsti- ja kirjandusalaste loengute ja teiste ürituste vastu tõuseb:

Tabel 9.

kuni 4-klassilise haridusega töötajate hulgas on neid	19,4 %
5-8	" " " " " " 43,4 %
kutsekooli	" " " " " " 44,1 %
9-10-klassilise	" " " " " " 53,1 %
keskharidusega	" " " " " " 66,1 %
kesk-eriharidusega	" " " " " " 67,1 %
kõrgema haridusega	" " " " " " 64,5 %

Tähelepanu äratav ka see, et kuni 4-klassilise haridusega küsitletutest vastab "ei huvita" 46,0 %.

Väiksem huvi kirjanduse ja kunstiprobleemide vastu on pensionäridel 33,7 %, koduperenaistel 35,9 %, töölistel 41 %, põllumajanduse mehhanisaatoritel 41,7 %, kolhoosnikutel, sovhoositöolistel ja kaluritel 45,5 %.

Uurimuses "Klubi ja kaasaeg" oli oma sõna öelda ka klubitöötajail. Nende tähelepanekud kõnelevad kirjandus- ja kunstialaste loengute ja teiste klubiõhtute suurest külastatavust siis, kui seal esinevad tuntud kirjanikud ja kunstnikud ning kirjandusteadlased.

Loengkontserdid muusikast (54)

Mullusuvine juubelilaulupidu jõudis erakordse kunsti-küpsuse ja ekstaatilise hingestatuseni, kutsudes esile veerand miljoni päise publiku vaimustustormi. Nõukogude võimu päevil on saja aasta vanune eesti laulupidude traditsioon saanud kogu rahvast haaravaks - eesti laulupidusid imetletakse üle Nõukogude Liidu ja kogu maailmas. Need räägivad meie rahva laulu- ja muusikaharrastusest ja -armastusest.

Besti helilooming on viimastel aastatel rikastunud huvitavate kaasaegsete teostega. Lisaks tuntud vanameistritele on tulnud juurde andekaid heliloojaid, nagu V. Tormis, J. Kõna, A. Pärt, J. Rääts jt., kelle helilooming on äratanud suurt tähelepanu nii vennasvabariikides kui ka mujal.

Klubiliste asutuste ülesandeks on populariseerida heliloomingut. Lisaks kontsertidele, mida klubilistes asutustes antakse, peaks klubiõhtute kavasse kuuluma ka loengkontserdid.

Loengkontsertide vastu tundis huvi 41,9 % küsitletuist.

Kõige suurem huvi loengkontsertide vastu on:

Tabel 10.

1) Kultuuri- ja kunstiala töötajatel, teaduslikel töötajatel, kõrgema õppeasutuse õppejõududel	62,0 %
2) Üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpilastel	53,9 %
3) Üliõpilastel	53,3 %
4) Insener-tehnilistel töötajatel, administratiiv-töötajatel ja teenistujatel	51,2 %

Kahjuks tunnevad loengkontsertide vastu vähem huvi koduperenaised (23,1 % küsitletuist), põllumajanduse mehhanisaatorid (26,7 % küsitletuist), kolhoosnikud, sovhoositöölised ja kalurid (29,1 % küsitletuist).

Huvi loengkontsertide vastu on suurem noorematel inimestel. Need huvitavad

Tabel 11.

49,2 % kuni 16-aastaseid küsitletuid		
52,6 % 17-19	"	"
49,0 % 20-24	"	"
41,2 % 25-29	"	"
37,8 % 30-39	"	"
36,1 % 40-55	"	"
30,0 % üle 56 eluaasta	"	"

Tabelist selgub, et kuni 24 aasta vanuste noorte hulgas on loengkontsertide vastu kõrgem huvi kui nendest vanematel inimestel.

Kultuurimajad peaksid oma tööplaan koostades kavandama loengkontserte noortele ja seda kogu sügis-talviseks hooajaks, valides teemasid nii klassikalisest kui ka kaasajast heliloomingust.

Loengkontsertide vastu on kõige suurem huvi kesk- ja kõrgema haridusega töötajatel. Suhteliselt madal on kuni 4-klassilise ja 5-8-klassilise haridusega inimeste huvi niisuguste loengute vastu (vastavates gruppides 20,9 % ja

33,4 %).

Klubitöötajate tähelepanekud näitavad, et loengkontsertidel on kõige suurem külastatavus, kui seal esinevad tuntud heliloojad, solistid ja interpreetid.

Lastekasvatusest (53)

Noorsoo kasvatamise üle on palju piike murtud. See on iga põlvkonna keskne probleem.

Koos ajakohaste teadmiste omandamisega toimub meie noortes kommunistliku maailmavaate ja kõlbluse kujundamine, kusjuures erilist tähelepanu pööratakse eesmärgikindluse, visaduse ja teiste tahteliste omaduste kasvatamisele. Kõik see nõuab asjatundmist, vastavaid eelteadmisi: on tarvis osata arukalt suunata, arendada noortes omaalgatust ja initsiatiivi, kujundada maailmavaadet, tervet ellusuhetumist ja optimismi.

Kasvatustööst peavad peale kooli ja kodu aktiivselt osa võtma ka kultuuriasutused. Loengute, etenduste, kontsertide, tantsuõhtute, noorteõhtute jt. klubiõhtutega saame kaasa aidata selle vastutusrikka ülesande täitmisele.

Klubiliste asutuste loengute temaatikas ei tohiks puududa loengud lastekasvatusest.

Lastevanematel ei ole alati pedagoogilisi teadmisi ning vahel suhtuvad nad lastesse ebaõigesti. Lapsi kasvatatakse kasvuhoone tingimustes, hoitakse nad eemal iga-sugustest hädadest ja tegelikust elust, võetakse neilt lihtsamadki kohustused. Oleme kõik meie laste õnneliku lapsepõlve poolt, aga selle vastu, et nende lapsepõlv muutuks väikeste rahulike elunejate pilvituks olesklemiseks.

Uurimus "Klubi ja kaasaeg" näitas, et 47,7 % küsitletuist tahaks saada teadmisi lastekasvatusest (naistest

51,1 %). Kes need küsitletud on oma tegevusalalt? Kes on nendest probleemidest kõige enam huvitatud?

Tabel 12.

Kaubandustöötajatest	60,3 %
Koduperenaistest	59,0 %
Üldharidusliku kooli ja keskeriõppeasutuse õpetajatest ja meditsiinitöötajatest	51,2 %
Nendest, kes ajutiselt ei tööta	51,9 %

Kõige vähem huvitavad sellised teemad pensionäre (31,6 %), kultuuri- ja kunstiala töötajaid, teaduslikke töötajaid ning kõrgema õppeasutuste õppejõude (36,0 %).

Pedagoogikaalaseid loenguid tahavad rohkem kuulda 5-8-klassilise haridusega töötajad (49,3 %). Kõige suuremat huvi tunnevad lastekasvatuse probleemide vastu 25-29-aastased (48 %), 30-39-aastased (65,7 %) ja 40-55-aastased (58,8 %).

Pedagoogilisi teadmisi lastevanematele saab anda loengute, temaatiliste õhtute, elavate ajalehtede, küsimuste-vastuste õhtute jt. ürituste kaudu. Klubi ja kodu koostöena on võimalik klubiõhtuid sisustada lastevanemaid huvitavate teemadega.

Tabel 13.

Viimase 4 kuu jooksul klubis käinud

	Huvi pedagoogiliste probleemide vastu (protsentides)
--	--

pole kordagi	50,3
1 kord	53,5
2-3 korda	53,3
4-5 korda	42,4
rohkem	35,8

Äratab tähelepanu, et need, kes pole klubi kordagi külastanud või teevad seda harva, on rohkem huvitatud pedagoogiliste teadmiste saamisest. Ilmselt on siin tege- mist lastevanematega, kellel väikesed lapsed ja töökohus- tused võtavad vaba aja ning klubis käimiseks ei jätkugi aega.

Käitumine (63)

Käitumiskultuur on 70,4 % küsitletute huviobjektiks. Käitumiskultuur on inimühiskonna kultuuri lahutamatu koos- tisosa. Selle aluseks on ühiskonnas valitsev moraal, mille määravad eelkõige ühiskonna materiaalse elu tingimused. Mo- raal, käitumis põhimõtted ja -normid dikteerivad inimese suhtumise ühiskonda ja kaasinimestesse ning kohustused nen- de vastu.

Teoses "Põrgupõhja uus Vanapagan" iseloomustab A.H. Tammsaare kodanlikku moraali Kaval-Antsu suu läbi: "See on siin ilmas ikka nõnda, et väiksem orjab suuremat, nõr- gem tugevamat, rumalam targemat. See on jumalast nõnda seatud, ja kes astub selle vastu, see astub jumala vastu, aga kes astub jumala vastu, seda ootab hukatus."

Mis on ekspuataatorlike klasside moraalikäskude aluseks? Kõige selgemat keelt räägivad vanad kõnekäänud. "Kui sina ei röövi teist, röövib tema sind", "Raha ei haise", "Inimene on inimesele hunt".

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmis on öeldud: "Hüljates ekspuataatorite klassimoraali, vastan- davad kommunistid vana maailma paheliste, egoistlikele vaadetele kommunistliku moraali, mis väljendab kogu töö- tava inimkonna huve... Kommunistlikus moraalisisaldu- vad põhilised üldinimlikud moraalnormid, mis rahvahul- gad on aastatuhandete jooksul välja töötanud võitluses sotsiaalse ikke ja kõlveliste pahede vastu."

Inimese iseloom ja käitumine kujunevad kogu elu jook-sul. Iseloomu kasvatamiseks ja käitumise parandamiseks on tohtu hulk mitmesuguseid võimalusi. Ei ole niisugust ise-loomu, mida ei saaks ümber kasvatada, ei ole niisugust ini-mest, kes ei saaks oma käitumist parandada, muuta. Sotsia-listlikus ühiskonnas on olemas kõik eeldused selleks, et kujundada endas kõige kaunimaid ja väärtuslikumaid iseloo-mujooni ning kõlbelisi omadusi.

Huvi käitumisprobleemide vastu on küllalt kõrge ja seda kõikide haridus- ja vanusastmete ning tegevusalade osas.

Tabel 14.

Huvi käitumisprobleemide vastu vastavalt vanusele ja haridusele:

68,9 % kuni 16-aastaseid	kuni 4-klassilise haridusega	43,9 %
70,2 % 17-19	5-8	73,3 %
76,2 % 20-24	kutsekooli	74,6 %
76,4 % 25-29	9-10 klassilise	68,2 %
69,0 % 30-39	keskharidusega	75,3 %
42,0 % üle 56 eluaasta	kesk-eriharidusega	79,1 %
	kõrgema haridusega	64,5 %

Tabel 15.

Huvi käitumisprobleemide vastu vastavalt tegevus-aladele (protsentides vastava grupi küsitletutest):

Töölistest	68,7
Insener-tehnilistest töötajatest, administratiivtöötajatest, teenistujatest	76,0
Kultuuri- ja kunstiala töötajatest, teadus-likest töötajatest	66,0
Kõrgema õppeasutuse õppejõududest, üldha-	

riiduslike ja kesk-eriõppeasutuse õpetajatest	75,0
Meditsiinitõõtajatest, põllumajanduse spetsialistidest	80,4
Põllumajanduse mehhanisaatoritest	78,3
Kolhoosnikutest, sovhoositõolistest, kaluritest	75,4
Üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuse õpilastest	70,1
Üliõpilastest	61,7
Elukondliku teenindamise alal tõõtajatest, kaubandustõõtajatest	82,1
Pensionäridest	40,0
Koduperenaistest	64,1

Kui aga analüüsida ning vaadata loenguid, temaatilisi õntuid ja elavaid ajalehti, mida klubides läbi viiakse, siis ei saa just öelda, et sellise temaatikaga üritusi oleks eriti palju toimunud. Eriti tuleks silmas pidada õpilaste, üliõpilaste - noorte huvi nende probleemide vastu. Ega saa just kiita, et meie klubiõhtutel käitumisküsimustega kõik korras oleks.

Loodusteadus (51)

Loodusteaduslike probleemide vastu tunneb huvi 39,5 % küsitletuist.

48,7 % tuleb alati loodusteaduslikele üritustele, 41,7 % vahete-vahel, 27,0 % on aga neid, kes küll loodusteadusest on huvitatud, ent sel eesmärgil klubiõhtutele ei tule.

Suurt huvi tunnevad loodusteaduslike probleemide vastu põllumajanduse spetsialistid (56,9 %) ja õpetajad, meditsiinitõõtajad (53,6 %). Kõige suurem on huvi 40-55 a. vanustel (51,4 %) ja kõrgema haridusega tõõtajatel (51,3 %).

Üks olulisemaid üldisi probleeme on see, kuidas sütitada juba noortes erksat, uudishimulikku ja otsivat loodusesse suhtumise tulukest, mis annab kogu eluks nii palju meeldivaid elamusi, rikastab ja väärustab inimest.

Kahtlemata tuleb selles töölõigus kokku puutuda väga paljude raskustega.

Ainult 23,4 % õpilastest ja 38,3 % üliõpilastest tunneb huvi loodusteaduse vastu. Ilmselt peaks noorteõhtute teemade hulka kuuluma küsimusi loodusteaduse valdkonnast. Tegeldes selle probleemiga, ning jõudumööda populariseerides ja tutvustades loodusteadusi, suudavad klubid kindlasti juurde võita uusi loodusesõpru.

Viljandi rajooni kultuurimaja korraldas temaatilise õhtu: "Kaitsta loodust, tähendab kaitsta kodumaad" ja küsimuste-vastuste õhtu "Leninist ja loodusest"; Paide rajooni Lehtse kultuurimajas anti välja elav ajaleht "Lenin ja loodus" ning toimus temaatiline õhtu "Kosmos ja maa".

Vanuse tõusuga huvi loodusteaduslike probleemide vastu suureneb (protsentides vastava grupi küsitletuist):

kuni 16-aastastest	vastavad	"huvitab"	- 24,6 %
17-19	"	"	- 25,4 %
20-24	"	"	- 37,8 %
25-29	"	"	- 39,1 %
30-39	"	"	- 43,4 %

Inimese suhtlemine loodusega muutub järjest tihedamaks. Ühelt poolt on sel suur tähtsus inimesele puhkuse ja esteetiliste elamuste võimaldamisel, teiselt poolt on loodusel suur majanduslik tähtsus - üha enam kasutatakse looduslike ressursse tootmistegevuses.

Tehniline progress aitab loodust tundmatusest muuta. Moodne tehnoloogia annab inimese käsutusse vahendid, mille mõju on loodusele kiire ning tagasipöördumatu. Nüüd tuleb õppida tehnilise progressi ja kaasaegse tehnoloogia

võimsust rakendama mitte ainult looduslike rikkuste kasutamiseks, vaid ka nende säilitamiseks järeltulevatele põlvkondadele. Veelgi enam, tuleb järgida K.Marxi juhendit: parandada loodusrikkused tulevastele põlvkondadele senisest paremas olukorras. See ülesanne on jõukohane ainult sotsialistlikele riikidele.

Tervishoid (58)

Haiguste ärahoidmine ja haigete ravimine on tähtis rahvamajanduslik probleem. Kui suudetaks vältida massiliselt esinevaid haigusi, siis ei oleks vaja suunata nii palju meditsiinitöotajaid ravitööle, siis ei oleks vaja ehitada uusi ja suuremaid raviasutusi, vaid võiks neid isegi järk-järgult likvideerida.

Mida rohkem suudame haigusi ära hoida, seda rohkem inimesi saab osa võtta tootvast tööst.

Klubide tervishoiualaste loengute ja teiste ürituste temaatika on tihtipeale vägagi juhuslik. Ei osata nagu leida seda kõige olulisemat. Meie tervishoiualane temaatika on veel vaene loengutest lastehaiguste ja nakkushaiguste kohta. Kogu elanikkonda peaksid huvitama õige ja tervisliku toitumise küsimused, loengud vaimse töö hügieenist. Väga aktuaalseteks probleemideks on mürgistuste vältimine tarbekemikaalide kasutamisel jt.

Mitmete klubide loengute temaatikas on huvitavaid probleeme meditsiini valdkonnast. Rapla rajooni kultuurimaja ja Türi linna kultuurimaja lektooriumi arstiteaduslikke loenguid külastatakse elavalt. Loengute tsükkel "Suhtuge tähelepanelikult tervisesse" ja selle loengud "Kuidas pikendada eluiga", "Vitamiinid toidulaual", "Ravimtaimed", ning loengute tsükkel "Teie tervise heaks" on võitnud kuulajate tähelepanu.

Tabel 16.

Kolhoosnikud ja sovhoositöölised, koduperenaised ja põllumajanduse spetsialistid on need, kes kõige enam tahavad kuulda tervishoiualaseid loenguid.

Kolhoosnikutest, sovhoositöolistest ja kaluritest	82,1 %
Koduperenaistest	79,5 %
Kaubandustöötajatest ja elukondliku teenindamise alal töötajatest	75,6 %
Põllumajanduse spetsialistidest	74,5 %
Üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpetajatest, meditsiinitöötajatest	70,2 %

Tabel 17.

Tervishoiualane propaganda ja huvi nende probleemide vastu sõltuvalt vanusest

Kuni 16-aastastest vastavad "huvitab"	34,4 %
17-19 " " "	44,5 %
20-24 " " "	57,3 %
25-29 " " "	63,1 %
30-39 " " "	71,6 %
40-55 " " "	77,3 %
üle 56 eluaasta " "	70,7 %

Kuni 16-aastastest noortest vastavad "ei huvita" 45,9 %.

Nooruses tundub, et head enesetunnet jätkub kogu eluks. Mõõduvad aastad ja kui oma tervisesse suhtutakse hoolimatult, ilmuvadki muret tekitavad sümptoomid. Selgub, et väsimus kipub kallale, uni muutub halvaks, süda annab endast märku, sageli tuntakse end haiglasena. Ja alles siis hakatakse mõtlema oma tervisele, ent juba rikutud tervisele.

Kõige vähem on meditsiiniküsimustest huvitatud üld-

hariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpilased (39,8%) ning üliõpilased (38,3%).

Vanuse tõusuga huvi tervishoiualaste loengute ja klubiõhtute vastu pikkamööda suureneb ning saavutab haripunkti 40-55-aastaste inimeste juures.

Üle poole igast hariduseastmest tunneb huvi sanitaarhariduse propaganda vastu. Kõige suurem on see 5-8-klassilise haridusega inimeste juures (71,4 %) ja kõige madalam keskharidusega töötajate hulgas (53,3 %).

Teaduse ja tehnika uudised (59)

Käesoleval tehnikasajandil arenevad teadus ja tehnika hiigelsammudega. Uut informatsiooni saabub tohutul hulgal kõikidelt teadusaladelt. See eeldab, et ka klubiõhtotajad kutsuksid esinema teadlasi, kes tutvustaksid kuulajaid uute avastustega teaduse vallas.

48,9 % küsitletuist on huvitatud teaduse ja tehnika uudistest. Sellise temaatikaga klubiõhtuid tulevad meel- sasti kuulama põllumajanduse mehhanisaatorid (86,7 %), üli- õpilased (58,3 %), põllumajanduse spetsialistid (56,9 %) jt.

Vähe tunnevad huvi koduperenaised (25,6 %), pensionä- rid (27,4 %) ja kaubandustöötajad (35,9 %).

Millises vanuses töötajad on rohkem oma tähelepanu orbiiti võtnud teaduse ja tehnika uudised? Kõige enam 20-39-aastased, hiljem huvi langeb. Kõige enam tahaksid kuulata teaduse ja tehnika uudiseid kutsekooli (66,1 %), kesk- (52 %), kesk-eri- (59,4 %) ja kõrgema haridusega töötajad (58,6 %).

Teaduse ja tehnika uudistest on huvitatud need, kes...

Tabel 18.

<u>On viimase 4 kuu jooksul klubis käinud</u>	<u>Huvi teaduse ja tehnika probleemide vastu (protsentides)</u>
mitte kordagi	37,7
1 kord	48,4
2-3 korda	54,6
4-5 korda	54,3
üle 5 korra	55,1

Selgub, et klubi sagedasemad külastajad tunnevad suuremat huvi teaduse ja tehnika uudiste vastu, samuti mehed - 72,8 % küsitletuist.

Teaduse ja tehnika uudised on ankeedis üks küsimus paljude teiste hulgast. Kuidas peegeldub huvi ülejäänud temaatika suhtes seoses klubis käimise sagedusega (vaadeldud on klubi külastamist 1968. aasta 4 kuu jooksul)?

Lisana tabel 19.

Neist, kes pole kordagi klubis käinud tunneb 50 % huvi käitumise, kunsti ja kirjanduse, tervishoiu, perenaise tarkuste, rahvusvahelise olukorra, lastekasvatuse ja reisimuljete vastu.

Neist, kes on 1 kord klubis käinud tunneb üle 50 % huvi käitumise, kunsti ja kirjanduse, tervishoiu, perenaisetarkuste, rahvusvahelise olukorra, lastekasvatuse ja reisimuljete vastu.

Neist, kes on 2-3 korda klubis käinud tunneb üle 50 % huvi käitumise, kunsti ja kirjanduse, teaduse ja tehnika uudiste, tervishoiu, perenaisetarkuste, rahvusvahelise olukorra, lastekasvatuse, reisimuljete ja ajaloo vastu.

Neist, kes on 4-5 korda klubis käinud tunneb üle 50 % huvi käitumise, teaduse ja tehnika uudiste, tervishoiu, rahvus-

vahelise olukorra ja reisimuljete vastu.

Neist, kes on rohkem kordi klubis käinud tunneb üle 50 % huvi käitumise, kunsti ja kirjanduse, teaduse ja tehnika uudiste, tervishoiu, rahvusvahelise olukorra ja reisimuljete vastu.

Aiandus (64)

37,3 % küsitletuist tunneb huvi aianduse vastu.

Suuremat huvi aiandusalaste teemade vastu tunnevad

64,1 % küsitletud koduperenaistest

57,9 % " pensionäridest

56,9 % " põllumajanduse spetsialistidest.

Nendel, kes pole üldse klubis käinud või käivad seal harva, on aiandusalased küsimused rohkem tähelepanu orbiidis kui teistel küsitletuil.

Tabel 20.

On viimase 4 kuu jooksul klubis käinud	Huvi aianduse vastu (protsentides)
mitte kordagi	49,0
1 kord	43,2
2-3 korda	41,5
4-5 korda	37,5
üle 5 korra	25,6

Vähem tahavad kuulda loenguid aiandusest õpilased (13 %), üliõpilased (18,3 %), kultuuri-, kunstiala või teaduslikud töötajad, kõrgema õppeasutuse õppejõud (28,0 %).

Aiandusalase temaatikaga üritustest võetakse maal meelsamini osa kui linnas. Huvi aiandusala vastu on ainult üks küsimus kogu loengute temaatikast, mida ankeedi täitjale esitati. Kuidas peegeldub huvi ülejäänud

temaatika suhtes, arvestades, et küsitlus toimus nii maal kui linnas. Suuri erinevusi ei ole. Maal tuntakse suuremat huvi tervishoiu, lastekasvatuse ja aianduse vastu.

Perenaisetarkused (56)

Heal perenaisel on vaja teadmisi nii ratsionaalse toitumise, käsitöö, rõivaste õblemise ja kodu sisustamise kohta kui ka paljudes teistes küsimustes. Toiduvalmistamise aluseid peavad tundma mitte ainult elukutselised kokad, vaid ka kõik need, kes valmistavad toitu kodus.

48,6 % kõikidest küsitletuist tunneb nende probleemide vastu huvi (naistest 73,3 %).

Kõige enam on huvitatud 30-39-aastased (54,5 %), 40-55-aastased (58,5 %), 5-8-klassilise haridusega (53,3%) ja kesk-eriharidusega (52,1 %). Protsent on antud grupi küsitletuist. Kõige enam tunnevad selliste probleemide vastu huvi kaubandus- ja elukondliku teenindamise alal töötajad (74,4 %), koduperenaised (71,8 %), pedagoogid (63,1 %) ja kolhoosnikud, sovhoositöölised ning kalurid (62,7 %).

Siin on loetletud just nende alade töötajaid, kes ei ole klubiliste asutuste alalisteks külastajateks. Kui korraldada loenguid perenaisetarkustest, organiseerida perenaiste klubisid neid huvitavate üritustega ja luua kodukultuuri-rahvaulikoole, siis suudetakse ka neid naisi kaasa tõmmata klubiliste asutuste tegevusse.

Küsitlus näitas meeste ja naiste erinevat huvi ankeedis loetletud temaatika vastu

<u>Loengu teema</u>	<u>Meestest Naistest</u>	
Kunstist ja kirjandusest	44,8 %	56,4 %
Ühiskonnateadustest	28,9 %	21,4 %
Usust ja ateismist	25,4 %	25,9 %

Teadusest ja tehnikast	72,8 %	31,1 %
Loodusteadusest	44,5 %	36,0 %
Reisimuljetest	78,0 %	74,6 %
Lastekasvatusest	37,0 %	51,1 %
Loengkontserdid muusikast	37,7 %	45,1 %
Rahvusvahelisest olukorrast	72,3 %	57,9 %
Perenaisetarkustest	16,0 %	73,3 %
Sisepoliitikast	52,0 %	37,0 %
Tervishoiust	55,6 %	69,4 %
Ajalooost	48,9 %	38,0 %
Käitumisest	68,9 %	72,4 %

Meeste huvi on suurem ühiskonnateaduste, teaduse ja tehnika, loodusteaduse, rahvusvahelise olukorra, sisepoliitiliste probleemide ja ajaloo vastu.

Naiste huvi on suurem kunsti ja kirjanduse, lastekasvatuse, loengkontsertide ja tervishoiu küsimuste vastu.

Võrdselt mõlemail on küllalt kõrge huvi reisimuljete ja käitumise vastu.

Küsitluse ankeedis esines järgmine lõik:

"Kui olete huvitatud klubist, siis ootame Teie vastust ka järgmisele küsimusele.

Võib-olla polegi kerge öelda, mida Te klubilt ootate, sest ühel juhul võib olla selle põhjuseks üks, teisel juhul hoopis teine asjaolu. Kui olete pisut järele mõelnud, märkige tabelisse oma arvamus iga pakutud võimaluse kohta.

Minu arvates peaks klubi olema kohaks, kus...	Ena-	Vahe-	Pea-
	masti	te	aegu
	ala-	vahel	ei
	ti	kunagi	
7... kohtuda sõpradega, leida uusi tuttavaid	1	2	3
8... saada teada midagi uut ja huvitavat loengutest, temaatilistest õhtutest	1	2	3 "

Analüüsigem küsimusele nr. 8 antud vastuseid.

Neid, kes arvavad, et klubi peaks olema kohaks, kus enamasti alati võib saada teada midagi uut ja huvitavat loengutest ja temaatilistest õhtutest, on 32,1% küsitlastest.

Kes nad on?

1. Nende hulgas on <u>mehi</u>	39,1 %
<u>naisi</u>	59,7 %
2. Vanus kuni 16 aastat	2,6 %
17-19 "	13,3 %
20-24 "	21,7 %
25-29 "	14,4 %
30-39 "	21,5 %
40-55 "	19,7 %
üle 56 aasta	6,6 %

Rohkem on esindatud 30-39-aastaseid, 20-24-aastaseid ja 40-55-aastaseid

3. <u>Haridus</u> kuni 4 klassi	4,9 %
5-8 "	36,1 %
kutsekool	4,1 %
9-10 klassi	12,7 %
keskharidus	15,4 %
kesk-eriharidus	26,9 %
lõpetamata ja lõpetatud kõrgem haridus	9,2 %

Nende hulgas on kõige enam 5-8-klassilise, 9-10-klassilise, kesk-eri- ja keskharidusega töötajad.

4. <u>Perekonnaseis</u> vallaline	40,4 %
abielus	51,1 %
lahutatud	4,3 %
lesk	3,4 %

Rohkem on abielus inimesi.

5. <u>Elukoht</u>	linnas	54,9 %
	asulas)	
	alevis }	14,6 %
	külas	30,1 %

Rohkem on neid, kelle elukoht on linnas.

6. <u>Elukutse</u>		
tööline		30,9 %
insener-tehniline töötaja)		
administratiivtöötaja	}	24,5 %
teenistuja	}	
kultuuri- ja kunstiala töötaja)		
teaduslik töötaja	}	3,9 %
kõrgema õppeasutuse õppejõud }		
üldharidusliku kooli ja kesk-eri õppeasu-		
tuse õpetaja		6,4 %
meditsiinitöötaja	}	
põllumajanduse spetsialist }		3,4 %
kolhoosnik, sovhoositöötaja, kalur		6,6 %
üldharidusliku kooli ja kesk-eriõppeasu-		
tuse õpilane		8,4 %
üliõpilane		3,6 %
sõjaväelane, miilitsatöötaja, tuletõrjuja		1,3 %
elukondliku teenindamise alal töötaja)		
kaubandustöötaja	}	4,5 %
pensionär		4,9 %
koduperenaine		1,5 %
ajutiselt ei tööta		1,3 %

Kõige rohkem on töölisi, insener-tehnilisi töötajaid ja teenistujaid, üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpilasi.

Neid, kes arvavad, et klubi peaks olema kohaks, kus vahete-vahel võib saada teada midagi uut ja huvitavat loengutest ja temaatilistest õhtutest, on 40 %.

Kes need on?

Nende hulgas on mehi 43,5 %

naisi 56,2 %

Rohkem 20-24-aastaseid, 30-39-aastaseid ja 40-55-aastaseid.

Kõige enam 5-8-klassilise, 9-10-klassilise, kesk-eri- ja keskharidusega töötajaid,

abielus inimesi,

rohkem linnaelanikke.

Kõige enam töölisi, insener-tehnilisi töötajaid, administratiivtöötajaid ja teenistujaid, üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpilasi, kolhoosnikuid, sovhoositöölisi ja kalureid, üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpetajaid, meditsiinitöötajaid.

Küsitlus näitab küllaltki suurt protsenti (72 % = vastused "enamasti alati", 32 % ja vastused "vahete-vahel" 40 %) küsitletuist, kes leiavad, et klubi peab olema kohaks, kus saab kuulata loenguid ja külastada temaatilisi õhtuid. Küsitluse tulemus peaks panema mõtlema eriti neid klubi-töötajaid, kes peavad loengulist tööd klubilises asutuses mittevajalikuks.

Milline temaatika huvitab klubikülastajaid?

Lisana tabel 21.

Vaadelgem antud tabelit. Kõigepealt seda gruppi küsitletuist, kes vastas "enamasti alati". Üle poole sellest grupist on huvitatud loengutest ja teistest üritustest järgmistel teemadel: reisimuljed, loengkontserdid muusikast, rahvusvaheline olukord, perenaisetarkused, sisepoliitilised probleemid, tervishoid, teaduse ja tehnika uudised, kunst ja kirjandus, ajalugu ja käitumine.

Üle poole selle grupi küsitletutest, kes vastasid "vahete-vahel", on huvitatud järgmistest probleemidest: reisimuljed, rahvusvaheline olukord, perenaisetarkused, tervishoid, teaduse ja tehnika uudised, kunst ja kirjan- dus ning käitumine.

14,3 % küsitletuist aga arvab: klubi pole kohaks, kust saada teada midagi uut ja huvitavat loengutelt ning temaatilistel üritustelt.

Kes nad on ja millised küsimused neid huvitavad? Kas ei leidu neid kõitvaid probleeme?

1. Nende hulgas on mehi 48,9 %
naisi 49,8 %
2. Kõige rohkem 17-19-aastaseid, 30-39-aastaseid ja 40-55-aastaseid.
3. Kõige enam 5-8-klassilise, 9-10-klassilise ning kesk- ja kesk-eriharidusega.
4. Abielus inimesi.
5. Elavad enamasti linnas.
6. Kõige enam töölisi, insener-tehnilisi ja administra- tiivtöötajaid ning teenistujaid, kolhoosnikuid, sovhoos- sitöölisi ja kalureid.

Kas sel elanikkonna kategoorial puudub igasugune huvi loengute vastu? Nagu näitab tabel 21, tunneb üle poole selles grupis huvi loengute vastu reisimulje- test ja käitumisest ning peaaegu pool tervishoiuküsimuste vastu.

Rohkem häid loenguid huvitavatel teemadel! peakski olema võtmeks selle küsitletute grupi avastamiseks.

Erinevate tegevusaladega küsitletute huvi (%) an- keedis loetletud temaatika vastu.

Lisana tabel 22.

Kõige suurem oli huvi (üle 50 % küsitletuist) alljärgneva temaatika vastu:

Töölistel: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, tervishoid.

Insener-tehnilistel töötajatel, administratiivtöötajatel ja teenistujatel: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, tervishoid, kunst ja kirjandus, perenaisetarkused, sisepoliitilised probleemid, teaduse ja tehnika uudised, loengkontserdid muusikast, ajalugu, lastekasvatus.

Kultuuri-, kunstiala töötajatel, teaduslikel töötajatel, kõrgemate õppeasutuste õppejõududel: reisimuljed, rahvusvaheline olukord, perenaisetarkused, kunst ja kirjandus, käitumine, loengkontserdid muusikast, tervishoid, sisepoliitilised probleemid, teaduse ja tehnika uudised.

Üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpetajatel, meditsiinitöötajatel: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, kunst ja kirjandus, tervishoid, perenaisetarkused, lastekasvatus, loodusteadus, sisepoliitilised probleemid, teaduse ja tehnika uudised, loengkontserdid muusikast.

Põllumajanduse spetsialistidel: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, tervishoid, kunst ja kirjandus, sisepoliitilised probleemid, teaduse ja tehnika uudised, aiandus, loodusteadus, perenaisetarkused.

Põllumajanduse mehhanisaatoritel: reisimuljed, teaduse ja tehnika uudised, käitumine, rahvusvaheline olukord, tervishoid, sisepoliitilised probleemid.

Kolhoosnikutel, sovhoositöölistel, kaluritel: tervishoid, reisimuljed, käitumine, aiandus, perenaisetarkused, rahvusvaheline olukord, lastekasvatus.

Üldhariduslike koolide ja kesk-eriõppeasutuste õpilastel: reisimuljed, käitumine, kunst ja kirjandus, loengkontserdid muusikast, rahvusvaheline olukord.

Üliõpilastel: reisimuljed, rahvusvaheline olukord, kunst ja kirjandus, käitumine, teaduse ja tehnika uudised, loengkontserdid muusikast.

Elukondliku teenindamise alal töötajatel, kaubandustöötajatel: reisimuljed, käitumine, tervishoid, perenaisetarkused, rahvusvaheline olukord, lastekasvatus.

Pensionäridel: tervishoid, aiandus, reisimuljed.

Koduperenaistel: tervishoid, perenaisetarkused, käitumine, aiandus, lastekasvatus.

Eeltoodust selgub, et insener-tehnilistel töötajatel, administratiivtöötajatel ja teenistujatel on küllalt palju huvialasid. Äratab tähelepanu koduperenaiste ja pensionäride kitsas huvidering, mis viimaste juures pooltel küsitletuist piirubki põhiliselt reisimuljete, aianduse ja tervishoiuga. Erineva elukutsega töötajate huvide mõningaid erinevusi arvestades on võimalik teha loengulist tööd klubides diferentseeritult.

Küsitletute huvi (%%) ankeedis loetletud temaatika vastu vastavalt vanusele.

Lisana tabel 23.

Üle 50 % küsitletutest tundis huvi alljärgneva temaatika vastu:

Kuni 16-aastased: käitumine, reisimuljed, kunst ja kirjandus, rahvusvaheline olukord.

17-19-aastased: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, kunst ja kirjandus, loengkontserdid muusikast.

20-24-aastased: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, teaduse ja tehnika uudised, tervishoid, kunst ja kirjandus.

25-29-aastased: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, tervishoid, teaduse ja tehnika uudised, kunst ja kirjandus.

30-39-aastased: reisimuljed, käitumine, tervishoid, rahvusvaheline olukord, lastekasvatus, perenaisetarkused, kunst ja kirjandus, teaduse ja tehnika uudised.

40-55-aastased: tervishoid, reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, aiandus, lastekasvatus, perenaisetarkused, loodusteadus.

Üle 56 eluaasta: tervishoid, reisimuljed, aiandus.

Kui analüüsida erinevate vanusastmete huvialasid, torakab silma, et peale üleüldiselt populaarsete loengute (reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord) on erinevatel vanusastmetel eriline tähelepanu mõningate probleemide suhtes. 16-25-aastased näevad klubi kohana, kus võib kuulata loengkontserte muusikast, samuti tunneb see vanusegrupp erilist huvi kunsti ja kirjanduse vastu; 20-39-aastaseid köidavad teaduse ja tehnika uudised, 30-39-aastaseid lastekasvatus ja perenaisetarkused; 40-55-aastaseid loodusteadus. Alates 40. eluaastast hakatakse huvi tundma aianduse vastu. Siin on välja valitud sellised näitajad, mis on just iseloomulikud antud grupile.

Nende iseärasuste arvestamine on oluline noorteõhute ja muude erinevatele vanusegruppidele mõeldud klubiõhute läbiviimisel.

Erineva haridusega küsitletute huvi (%) ankeedis loetletud temaatika vastu.

Lisana tabel 24.

Küsitletute huvidering laieneb koos haridustaseme tõusuga.

(Märgitud on jällegi see temaatika, mis huvitas vähemalt poolt küsitletuist.)

Kuni 4-klassilise haridusega: tervishoid, aiandus, reisimuljed.

5-8-klassilise haridusega: reisimuljed, käitumine, tervishoid, rahvusvaheline olukord, perenaisetarkused, lastekasvatatus.

Kutsekooli haridusega: reisimuljed, käitumine, teaduse ja tehnika uudised, rahvusvaheline olukord, tervishoid.

9-10-klassilise haridusega: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, tervishoid, kunst ja kirjandus.

Keskharidusega: reisimuljed, käitumine, kunst ja kirjandus, rahvusvaheline olukord, loengkontserdid muusikast, tervishoid, teaduse ja tehnika uudised.

Kesk-eriharidusega: reisimuljed, käitumine, rahvusvaheline olukord, kunst ja kirjandus, sisepoliitilised probleemid, teaduse ja tehnika uudised, perenaisetarkused, tervishoid.

Lõpetamata ja lõpetatud kõrgema haridusega: reisimuljed, rahvusvaheline olukord, kunst ja kirjandus, käitumine, teaduse ja tehnika uudised, loengkontserdid muusikast, tervishoid, loodusteadus.

Sotsioloogiline uurimus "Klubi ja kaasaeg" näitas klubitöötajaile kätte loengute organiseerimise veel kasutamata reservid. Klubitöötajad tunnevad nüüd elanikkonna erikategooriate huviseid ja võivad vastavalt sellele ka planeerida oma klubiõhtuid. Näiteks noorte lektoriumide kavadesse tuleks lülitada loengkontserte ja kirjanduse ning kunsti küsimusi, pensionäridele rääkida aiandusest, põllumajanduse mehhanisaatoritele teaduse ja tehnika uudistest jne. Meie ülesandeks oli välja selgitada inimeste huve ühiskondliku elu mitmesugustel aladel ja ühtlasi aidata kaasa inimeste silmaringi laiendamisele, huvi tekitamisele veel seni tundmatute probleemide vastu ja inimeste huvide suunamisele neile kasulikus suunas.

Klubikülastaja oskab hinnata häid lektoreid, huvitavaid teemasid ja uudeid töövorme. Teda huvitab loengu konkreetsus, elulisus, näited tegelikkusest ja nende ana-

lülis.

Lektor peab oskama jutustada elavalt ja köitvalt, ta peab omama sügavaid teoreetilisi teadmisi ning oskust edasi anda kõige keerukamaid küsimusi.

S i s u k o r d

Klubi, ateism ja kaasaeg (K.Vimmsaare).....	3
Huviist erinevate klubiõhtute vastu (T.Korv).....	48
Loengutest klubis (H.Paan).....	78

Toimetaja V. Mõlder
Koostanud K. Viimsaare, T. Kõrv ja H. Paan
Сост. К. Виимсааре, Т. Корв и Х. Паан
Материалы исследования "Клуб и современность"
На эстонском языке

Faber 66 x 84, 1/16. Trükiroognaid 7,25.
Tingtrükiroognaid 6,89. Tiraaž 1000.
Tellimise nr. 3 KE- 01910.

Fr. H. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku
Raamatukogu rotaprint. 1970.

Tasuta.

Sisukord

Klubi, stelen ja kassasog (A.Vimborre)..... 3
Huvist erinevate klubiühitute vastu (T.Kory)..... 48
Loanguteist klubiis (H.Paan)..... 78

toimetaja V. Kõrre
koostanud E. Viimborre, T. Kory ja H. Paan
Goot. H. Viimborre, T. Kory ja H. Paan
Kõrre Viimborre ja Kory "Lühid ja lühid"
ja teinud kassa

1928. aastal
Lühid 66 x 96, 1/2. Viimborre ja Kory
Kõrre Viimborre ja Kory "Lühid ja lühid"
Lühid 66 x 96, 1/2. Viimborre ja Kory
Lühid 66 x 96, 1/2. Viimborre ja Kory
Lühid 66 x 96, 1/2. Viimborre ja Kory

A
32230
85 566

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00533522 1